

OTDK-dolgozat

2015

**Késedelmes devizában denominált vállalati hitelek és azok megoldási
alternatíváinak vizsgálata**

The analysis of deferred corporate forex loans and their alternative solutions

Kézirat lezárása:

2014. április 8.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	1
1. Témafelvetés	2
2. Szakirodalmi áttekintés	3
2.1. Pénzügyi alapfogalmak.....	3
2.1.1. Pénzügyi piacokról általában.....	3
2.1.2. Pénzügyi közvetítő rendszerek	5
2.1.3. Pénzügyi intézmények	5
2.2. Pénzügyi szolgáltatások.....	6
2.2.1. Hitel és pénzkölcsön nyújtása.....	7
2.2.2. Devizahitel vagy deviza alapú hitel?	8
2.2.3. Projekthitelek.....	9
2.3. Jelzálog gyakorlat	9
2.3.1. Biztosítékok fajtái.....	9
2.3.2. Jelzálogról általában	9
2.4. Banki tevékenységek átalakulása	10
2.5. Devizában denominált hitelek megjelenése Magyarországon.....	10
2.6. Hitelek finanszírozása és a kapcsoló kockázatok	12
3. Anyag és módszer	15
3.1. Devizahitelekkel kapcsolatos elszámolások	15
3.1.1. Vállalati számviteli vonatkozások	15
3.1.2. A hitelintézetek számvitelét érintő tételek.....	16
3.2. Hitelek besorolása.....	17
3.3. Kockázatkezelés	17
3.4. Hitel számításának módszere.....	18
3.5. Késedelmes hitelek esetén alkalmazott alternatívák.....	19
3.5.1. Növekedési Hitelprogram.....	20
3.5.2. Módosított árfolyamgát	20
4. Eredmények és azok értékelése.....	22
4.1. Változások számszerűsítése.....	22
4.2. Nemzeti Hitelprogramban részt vevő hitelek	22
4.3. Projekthitelek.....	24
4.4. Árfolyamgát újragondolva.....	26
4.5. Árfolyamgát számviteli szemszögből.....	28

5. Következtetések és javaslatok.....	30
Összefoglalás	32
Szakirodalmi jegyzék.....	35
Mellékletek.....	I

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Hitelek csoportosítása.....	8
2. táblázat: Minősítési kategóriákhoz rendelt súlyszámok.....	17
3. táblázat: Eredeti hitelek konstrukciói.....	18
4. táblázat: Növekedési Hitelprogram keretében kiváltó hitelek	20
5. táblázat: Módosított árfolyamgát tulajdonságai	21
6. táblázat: Növekedési hitelprogram keretében kiváltott hitelek összehasonlítása	23

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Pénzügyi piacok szereplői.....	4
2. ábra: Hitelintézetek fajtái	6
3. ábra: Svájci és magyar jegybanki alapkamat összehasonlítás (2007 és 2014 között) ..	11
4. ábra: CDS-megállapodások működése	12
5. CDS-felár Magyarországgal szemben (2007 július–2013 október).....	13
6. ábra: Magyarország hosszú lejáratú devizaadóssága besorolásának időbeli alakulása	14
7. ábra: Forint és deviza hitelek összehasonlítása 2005 és 2013 között	22
8. ábra: Törlesztőrészletek alakulása Növekedési hitelprogram esetén.....	I
9. ábra: Projekthitelek devizanem szerinti csoportosítva.....	24
10. ábra: Projekthitelek késedelem szerint.....	25
11. Jelentős mértékű devizahitellel terhelt szektorok hitelkéselem mértéke projekthitelek esetében.....	26
12. ábra: Ingatlanokhoz kapcsolódó részletezése hiteltől és devizanem szerint	II
13. ábra: Törlesztőrészletek árfolyamgáttal és árfolyamgát nélkül	27
14. ábra: Árfolyamgát modellezése pesszimista és optimista esetben.....	28

BEVEZETÉS

Számos hitelintézet és pénzügyi szervezet kínál számtalan hitelfelvételi lehetőséget. Ha hitelek csoportosításának alapjául a devizanemet választjuk, úgy megkülönböztethetünk hazai és külföldi devizában nyilvántartott hiteleket. A hazai devizában nyilvántartott hitelt forinthitelnek nevezzük. Külföldi devizában felvett hitelek közül Magyarországon a svájci frank, euró és japán jen alapú hitelek voltak népszerűek. A deviza alapú hitelek már az 1990-es években is rendelkezésre álltak, de térhódításuk 2005 után volt jelentős. 2008-ra a devizában denominált hitelek aránya elérte 66%-ot. Tehát az említett állományra ható kamat és árfolyamváltozás nagymértékben befolyásolja a hitelfortfóliót.

Az elmúlt években bekövetkezett eladósodás csökkenti a vállalatok pénzügyi stabilitását, ami mellett a vállalati szektorban a kibocsátás is gyengült. Továbbá az állam finanszírozási igénye is magas. Ezért az állam és a vállalati szektor külföldi finanszírozásra szorult. Ennek hatása megjelenik Magyarország országkockázati besorolásában, mely hatással van a CDS-felárak alakulására.

Az utóbbi időszakban, a nemteljesítő hitelek arányát növekedés jellemzi a vállalati szektorban is. Főleg a projekthitelek portfóliójában vannak nagymértékű és nagyszámú késedelmek, melyek nem csak a devizában, de a forintban denominált hiteleket is érintik.

Következtetésképpen, a 90 napon túli késedelemmel rendelkező deviza alapú hiteladósok problémájának megoldása szükségszerű, mert ha tovább növekedik a nem fizető adósok aránya, az hatással van hazánk nemzetközi megítélésére, ami közvetetten megjelenik a CDS-felárak növekedésében és további költségnövekedéseket prognosztizál a hitelintézeteknek, amit azok továbbterhelhetnek a vállalati szektorra, mely a vállalati szektor jövedelmezőségét, kibocsátási képességét rontja.

1. TÉMAFELVETÉS

2010-ben keltették fel a deviza alapú hitelek az érdeklődésem. Azóta is figyelemmel kísérem a kapcsolódó árfolyamok ingadozását és hitelmentési alternatívák alakulását. Dolgozatomban a vállalati szektort érintő aktuális helyzetet vizsgálom.

A vállalati szektor pénzügyi stabilitását, jövedelmezőségét és növekedési lehetőségeit is jelentősen befolyásolta a külföldi és hazai devizában denominált hitelek törlesztőrészetének megnövekedett mértéke. Dolgozatomban vállalatoknak folyósított forintHITELEK jellemzőit hasonlítom össze az euró és svájci frank alapú hitelek jellemzőivel. A realisabb kép elérése érdekében két árfolyamszintet alkalmaztam, egy optimista és egy pesszimista szcenárió jelenik meg modellezéseim során.

Elemzem továbbá az állam által kínált Növekedés Hitelprogram nyújtotta lehetőségeket 5 és 10 éves futamidők mellett, mindhárom konstrukció esetében. Céлом, hogy megállapítsam érdemes-e igénybe venni ezt a lehetőséget, és ha igen, akkor milyen futamidő mellett, mekkora megtakarítás realizálható.

A projekthitelek állományával és minőségével kiemelten foglalkozom, mivel ennél a hiteltípusnál magas a nem teljesítési ráta. A késedelmes projekthitelek esetében egy módosított árfolyamgát módszert teszteltek, mely egy rögzített időszakot és forintba történő átváltást is magában foglal.

Kutatásom további célja, hogy megvizsgáljam az esetleges forint hitelre történő áttérést, a vállalati és banki devizaárfolyamokra képzett tartalékképzés gyakorlatát és ennek hatását a vállalatok és bankok pénzügyi kimutatásaira.

A vizsgálatok során kapott eredmények alapján következtetést vonok le, miszerint milyen további lépések szükségesek a vállalati szektor jelenlegi hitelportfóliójának javítása érdekében.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. Pénzügyi alapfogalmak

A gazdaság mely életünk minden területét felöleli, több különböző szektorra osztható. Négy szektort listáz a szakirodalom, melyek a következők: primer, szekunder, terciér és kvarterner szektor. A primer szektor felelős a nyersanyagok kinyeréséért és élelmiszertermelésért (mezőgazdaság), majd a szekunder szektor dolgozza fel az említett erőforrásokat (ipar). A terciér szektor – más néven szolgáltató szektor – tartalmaz minden olyan tevékenységet, mely egy termék végfelhasználóhoz való eljutását segíti. Ebbe a szektorba mind gazdasági mind társadalmi szolgáltatások beletartoznak. Gazdasági szolgáltatások többek között a pénzügyi, szállítmányozási, közlekedési és idegenforgalmi szolgáltatások. Társadalmi szolgáltatások közül pedig az oktatás, igazságszolgáltatás, egészségügy és szórakoztatás kiemelendő. A negyedik (kvarterner) szektor - ami az utóbbi időben gyors térnyerésének köszönhetően külön szektorként kezelendő - az információtechnológia és a kutatás-fejlesztés szektora. (I1)

Dolgozatom további részében a terciér szektor, azon belül is a pénzügyi szolgáltatások nyújtóival illetve az általuk kínált termékekkel foglalkozom részletesebben.

2.1.1. Pénzügyi piacokról általában

Ahogy minden kereskedésre szánt termék, a pénzügyi termékek is van speciális piaca, melyet pénzügyi piacnak nevezünk. A pénzügyi piacokat számos módon lehet csoportosítani. A termékek gazdasági tartalma és lejárata alapján különböző piacokat ismerünk: (BOD, 2008)

- Pénzpiac: A rövid lejáratú, egy évnél rövidebb határidőre szóló ügyleteket foglalja magában. (Pl.: rövid lejáratú bankbetétek elhelyezése, forgóeszközhitel nyújtása, kereskedelmi váltók kibocsátása és leszámítolása, rövid lejáratú adósságpapír vagy letéti jegyek adásvétele, stb.) Elsősorban a túlzottan likvid szereplők bocsátanak termékeket a nem likvid szereplők rendelkezésére.
- Tőkepiac: Lejárat alapján a hosszú távú eszközök piaca. (Pl.: tartós betétek, hosszú lejáratú hitelek, vállalati és állami kötvények, záloglevelek) A tartós megtakarítók eszközei hivatottak kielégíteni a tőkehiánnyal rendelkező szereplők igényeit ezen a piacon.
- Értékpapírpia: Az előző két kategóriának bizonyos jellemzőit ötvözi, mégis elkülönülve kezeljük. Ezen a piacon értékpapír közvetítés folyik. (Pl.: részvények, kötvények, jelzáloglevelek adásvétele) Erre a szegmensre külön jogi és intézményi szabályozás érvényes.

- Devizapiac: Az országokban folyó ügyleteket az adott ország pénznemében és más ország pénznemében is folytathatják. Az 1980-as évektől indult fejlődésnek a devizapiac, legfőbb szereplői az euró és a dollár, illetve az ehhez kapcsolódó származékos ügyletek.

1. ábra: Pénzügyi piacok szereplői

Forrás: Saját szerkesztés (BOD, 2008; KOVÁCS, 2012)

Pénzügyi piacok szereplői között szoros és állandó összefüggés fedezhető fel. Az 1. ábrán láthatóak a pénzügyi piac szereplői. Véleményem szerint a pénzügyi piacok életében a pénzügyi intézmények játszanak központi szerepet. A háztartások és a nem pénzügyi vállalatok képviselik azt a réteget, mely leginkább a pénzügyi intézmények megtakarítási és finanszírozási célú termékeit veszik igénybe különböző célok érdekében. Állami szervezetek között megjelennek a pénzügyi intézményeket felügyelő szervezetek, akik egyidejűleg szoros együttműködésben is állnak a pénzügyi intézményekkel, hiszen azok egyfajta közvetítő szereppel rendelkeznek a háztartások, nem pénzügyi vállalatok és az állami szervezetek között. Nemzetközi intézmények államoktól elkülönült intézmények, melyek gazdasági, külkereskedelmi vonatkozásban előnyösek, mivel a tagok egymásnak pénzügyi segítséggel is szolgálhatnak. A pénzügyi szolgáltatók pedig egyfajta kiegészítő, támogató tevékenységet végeznek. Ezek független intézmények, melyek segítik a piac hatékony és szabályos működését. Ennek eszközei a kockázat meghatározása; a beszámolók ellenőrzése, mely hiteles információ áramlását biztosítja; üzleti folyamatokban való tanácsadás illetve a jog érvényesítése.

Kis- és középvállalatok (KKV) csoportjával a dolgozatomban külön foglalkozom, így ennek definícióját ismertetem. Kállay (2012) szerint KKV az a vállalkozás, mely összes foglalkoztatottjának létszáma nem éri el a 250 főt, éves nettó árbevétele maximum 50 millió

eurónak megfelelő forintérték vagy mérlegfőösszege maximum 43 millió eurónak megfelelő összeg. KKV szektoron belül külön kezeljük a kis- közép és mikrovállalkozásokat.

2.1.2. Pénzügyi közvetítő rendszerek

Pénzügyi közvetítő rendszer fogalma szerint a gazdaság szereplői, többek közt az üzleti szektor, a lakosság, az állam és külföld egyaránt részt vesznek a tőke áramlásának valamelyik szakaszában.(BAKONYI et. al., 2004) Fontos tisztázni, hogy két pénzügyi közvetítő rendszert tart nyilván a szakirodalom: banki illetve piaci alapú rendszert. A két különböző berendezkedésű gazdasági rendszer értelmezése elengedhetetlen a későbbi bankokat érintő átalakulási folyamatok megértése szempontjából.

Banki alapú a közvetítő rendszer Japánban, Németországban, Ausztriában, Franciaországban, kelet-közép-európai volt szocialista országokban és hazánkban is. Ennek lényege, hogy a rendszer kulcsszereplői a bankok, mind a háztartási, mind a vállalati szektor szemszögéből. A háztartási szektor alacsony kockázatvállalási hajlandóságából adódóan az említett országokban bankbetétekbe kerülnek a megtakarítások nagy része. Továbbá a vállalatok finanszírozása is jellemzően a hitelintézetek közbenjárásával történik, alacsony mértékű a piacról történő finanszírozás aránya.

Piaci típusú közvetítő rendszer tipikus képviselői az angolszász országok (USA, Egyesült Királyság). Ezeket az országokat magasabb kockázatvállalási hajlandóságú lakosság jellemzi, melyből következik, hogy a háztartások megtakarításaik kisebb részét helyezik bankbetétekbe, míg a fennmaradó részt piaci eszközökbe fektetik. A piaci eszközökhöz intézményi befektetők (biztosítók, nyugdíjpénztárak, befektetési alapok) segítségével jut. Ehhez hasonlóan a vállalati finanszírozás is a piaci forrásokat részesíti előnyben a banki hitelfelvétellel szemben. (ERDŐS-MÉRŐ, 2010)

2.1.3. Pénzügyi intézmények

Főszabályként kizárólag pénzügyi intézmény végezhet pénzügyi szolgáltatást üzletszerűen. Pénzügyi intézmények két típusát különböztetünk meg: hitelintézet és pénzügyi vállalkozás. (LENTNER, 2006)

A hitelintézet olyan pénzügyi intézmény, mely betétgyűjtéssel és hitel illetve pénzkölcsön nyújtásával foglalkozik főprofilban. Hitelintézetek kategóriájába tartoznak a bankok, szakosított és szövetkezeti hitelintézetek. Hitelintézetek további csoportosítását a 2. ábra mutatja be.

2. ábra: **Hitelintézetek fajtái**

Forrás: Saját szerkesztés (LENTNER, 2006)

Pénzügyi vállalkozások között olyan vállalkozásokat tartunk számon, melyek nem kizárólag hitelintézeteknek fenntartott pénzügyi szolgáltatások végzésére jogosultak, továbbá a pénzügyi holding is ebbe a kategóriába sorolható. (KOVÁCS, 2012)

2.2. Pénzügyi szolgáltatások

A 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról 3. paragrafusa pontosan meghatározza, hogy milyen tevékenységeket értünk pénzügyi (1. bekezdés) és kiegészítő pénzügyi szolgáltatás (2. bekezdés) alatt:

„ 3. § (1) Pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, devizában vagy valutában:

- a) betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása,
- b) hitel és pénzkölcsön nyújtása,
- c) pénzügyi lízing,
- d) pénzforgalmi szolgáltatás nyújtása,
- e) elektronikus pénz kibocsátása,
- f) olyan papír alapú készpénz-helyettesítő fizetési eszköz (például papír alapú utazási csekk, váltó) kibocsátása, illetve az ezzel kapcsolatos szolgáltatás nyújtása, amely nem minősül pénzforgalmi szolgáltatásnak,
- g) kezesség és garancia vállalása, valamint egyéb bankári kötelezettség vállalása,
- h) valutával, devizával - ide nem értve a pénzváltási tevékenységet -, váltóval, illetve csekkel saját számlára vagy bizományosként történő kereskedelmi tevékenység,

- i) pénzügyi szolgáltatás közvetítése,
- j) letéti szolgáltatás, széfszolgáltatás,
- k) hitelreferencia szolgáltatás, valamint
- l) követelésvásárlási tevékenység.

(2) Kiegészítő pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, valutában, illetve devizában:

- a) pénzváltási tevékenység;
- b) fizetési rendszer működtetése;
- c) pénzfeldolgozási tevékenység;
- d) pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon;
- e) forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység. ”

A törvény meghatározását alapul véve határozzák meg a hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások, hogy üzletszerűen milyen szolgáltatásokkal foglalkoznak, milyen termékeket bocsátanak az ügyfelek rendelkezésére. A téma komplexitását tekintve, az említett pénzügyi szolgáltatások közül csak a dolgozat további részével kapcsolatos fogalmakat tárgyalom a következő pontokban.

2.2.1. Hitel és pénzkölcsön nyújtása

A hitelezést az aktív bankügyletek között tartjuk számon, mivel a hitelintézet vagy pénzügyi vállalkozás a számára rendelkezésre álló tőkét helyezi ki hitel illetve kölcsönügyletek formájában. Ezt a forrást a gazdaság szereplőinek pénztöbbletének kínálatából gyűjti előzőleg össze.

Bankhitelen a hitelintézetek által nyújtott hitelt, illetve kölcsönt értjük. A hitelintézet meghatározott hitelkeretet tart a másik szerződő fél rendelkezésére, és a keret terhére – a szerződésben meghatározott feltételek teljesülése esetén – pénzkölcsönt nyújt vagy egyéb hitelműveletet végez. (TÉTÉNYI, 2001)

Hiteleket több kategóriába sorolhatjuk, sokféle ismérv alapján csoportosíthatóak. A teljesség igénye nélkül a téma szempontjából fontos csoportosításokat foglalom össze az *1. táblázatban* következőkben. (KOVÁCS, 2012)

1. táblázat: Hitelek csoportosítása

Csoportosítási ismerv	Hiteltípus
Hitel nyújtója	- állam - bankok - egyéb más szervezetek
Hitel lejárat	- rövid lejáratú (éven belül, legfeljebb 2 év) - középlejáratú (2-5 év) - hosszú lejáratú (5+ év)
Fedezettség	- fedezett - fedezetlen
Biztosítékok típusa	- betéttel vagy értékpapírra - ingatlanfedezettel (ingatlant terhelő jelzáloggal biztosított) - kezességgel - óvadékkal biztosított.
Hitelfelhasználás célja	- szabadon felhasználható (pl.: folyószámlahitel, személyi kölcsön, hitelkártya) - meghatározott célra felhasználható (pl.: lakásvásárlási/építési hitel, beruházási hitel, forgóeszköz-finanszírozási hitel)
Fizetendő kamat	- fix kamatozás - változó kamatozású (referencia-kamathoz kötött) - változtatható kamatozású
Hitel devizaneme	- forint hitel - devizahitel - deviza alapú hitel
Hitel igénybe vevője	- lakosság - vállalat - önkormányzat
Törlesztőrészlet kiszámításának módja	- annuitásos - lineáris
Támogatás szerint	- támogatott (állam vagy egyéb szervezet által) - vagy támogatás nélküli

Forrás: Saját szerkesztés (KOVÁCS, 2012)

2.2.2. Devizahitel vagy deviza alapú hitel?

Érdemes megvizsgálni külföldi fizetőeszközhöz köthető hiteleknel, hogy a folyósítás és a törlesztés az adott, avagy a hazai devizában történik. Kétféle hitelkonstrukciót lehet megkülönböztetni; az egyik esetén a folyósítás és törlesztés is az adott devizában történik (*devizahitel*), a másik esetében pedig a folyósítás és a törlesztés is forintban történik, viszont mind a hitelösszeg illetve a törlesztőrészlet is külföldi devizában van nyilván tartva (*deviza alapú hitel*).¹

¹ A fogalmazásbeli megkülönböztetés ellenére az irodalom gyakran csak a devizahitel kifejezést használja, mely megtévesztő lehet.

Amennyiben a hitelfelvevő valamely külföldi devizát választja hitele alapjául, fontos tájékoztatni arról, hogy a hitelek általában érintő kockázatokon felül az árfolyamváltozás kockázatával is számolnia kell. Egy-egy deviza esetében az adott deviza és a forint árfolyamának változása során akár nagyméretű veszteségek is adódhatnak a futamidő alatt. Az említett helyzetre a dolgozatomban későbbi részében térek ki részletesen. (DÁVID et.al., 2007)

2.2.3. Projekthitelek

Elemzésem során részletesen kitérek a projekthitelek állományára, portfóliójának minőségére, ezért a szakirodalmi háttérét következőkben ismertetem. A projekt maga egy jövőbeni helyzetet vetít előre, tervez meg, hazánkban nagyberuházások szinonimájaként is gyakran használatos. A projekthitelezést egy eszközfinanszírozásként kezelhetjük, hiszen a visszafizetés forrásait elsősorban a projekt termeli ki, de a tipikus projektfinanszírozás ezen kívül befektetői támogatásra szorul, akik a visszafizetés garanciáját biztosítják. A befektetői garanciák csupán átmeneti jellegűek, ami mellett a hitelező oldalán megjelenő magas kamat ellensúlyozza a nagyobb kockázatot. (KÓNYA, 2009)

2.3. Jelzálog gyakorlat

Dolgozatomban elemzett hitelek nagy aránya jelzálog fedezetű hitel. Ebből kifolyólag a biztosítékok fajtáira is kitérek.

2.3.1. Biztosítékok fajtái

Biztosítékok fajtáit említve kettő csoportról beszélhetünk: tárgyi (dologi) biztosítékok és a személyi biztosítékok. (GEORGE et. al., 1994)

Tárgyi biztosítékok alatt értjük a fizikailag megjelenő, különböző vagyontárgyakat, úgy mint: az óvadék, a zálogjog és a követelés-engedményezés. Személyi biztosítékok között pedig a bankgaranciát és kezességet, és egyéb biztosítéki ígéretek tartanak számon. (TÉTÉNYI, 2001)

2.3.2. Jelzálogról általában

Jelzáloghiteleket jellemzően a gazdaság hosszú távú finanszírozására használjuk. Időtartamuk általában 10-30 év közötti, de egyes országok esetében ennél hosszabbra is találhatunk példát. Kedvező eszköznek bizonyul nagy volumenű, hosszú távon megtérülő beruházások esetén (pl.: fejlesztési, önkormányzati infrastrukturális vagy lakásvásárlási célok megvalósítására). A jelzáloghitel legnagyobb előnye, hogy a hitel visszafizetését a fedezetre kikötött zálogjog biztosítja, tehát akkor is jó esély van a jelzáloghitel megtérülésére, ha az adós már nem tudja azt tovább

fizetni.² Ebből kifolyólag a hasonló tulajdonságú hiteleknel alacsonyabb kockázatúnak számít és így a kamata is alacsonyabb. (KONDRÁT, 2012)

2.4. Banki tevékenységek átalakulása

Előzőekben már ismertettem a banki tevékenységek formáit, azonban a bankok közvetítő szerepük ellátása mellett a sikeres működés érdekében törekednek az esetlegesen felmerülő kockázatok minimalására. Komplex átalakulási folyamatból a hiteleket érintő változásokat emeltem ki.

1970-es években a hagyományos banki tevékenység mellett a pénzügyi piacok által kínált származékos (derivatív) ügyletekkel is kiegészült a bank eszköztára. Ez azért volt előnyös, mert akkor az említett ügyleteket mérlegen kívüli tételekként kezelték. Ez az új lehetőség tette lehetővé, hogy a bankok kockázatkezelőkké váltak, így a korábbi kockázatsimító szerepükből kockázatokkal kereskedő intézményekké fejlődjenek. A gyökeres változás 1990-es években következett be, mikor a gyakori volt, hogy a kihelyezett hiteleket nem tartotta lejáratig az intézmény, hanem egy értékpapírosítási ügylet keretében értékesítette.

„Az *értékpapírosítás* során a hiteleket jellemző pénzáramlásokat ügyletrészcsoporthoz „csomagolták át”, amelyekre olyan kötvényeket bocsátottak ki, amelyek sorozatai a különböző ügyletrészcsoporthoz pénzáramlásait tartalmazzák, és amely kötvények visszafizetésének fedezetét csak a mögöttes követelés csomagból származó pénzáramlás jelentette, a kibocsátó vagyona nem.” (ERDŐS-MÉRŐ, 2010) Az említett kötvényeket értékesítették a piacon. Ez a művelet tette forgathatóvá és likviddé az egyébként lejáratig bankoknál tartott hiteleket. A kötvények alacsony kockázatú pénzügyi eszközöknek minősítették, hiszen a mögöttes fedezet vagy a hitel fedezetül lekötött eszköz vagy/és a megbízható banki kockázatkezelés. Az átcsomagolt hitelek jellemzően jelzáloghitelek, kártyahitelek, fogyasztási hitelek, kis- és középvállalati hitelek voltak; továbbá jó minősítéssel rendelkező nagyvállalatok hitelei is szóba jöhettek, hiszen adott vállalatok kockázati paraméterei nyilvánosak voltak és ebből kifolyólag jól árazható terméket produkáltak. Az értékpapírosításnak köszönhetően a banki források szabadultak fel, hiszen a kötvények értékesítése során a kötvény megvásárlója finanszírozta a bankot. Ennek következtében növekedett a banki hitelezési aktivitás.

2.5. Devizában denominált hitelek megjelenése Magyarországon

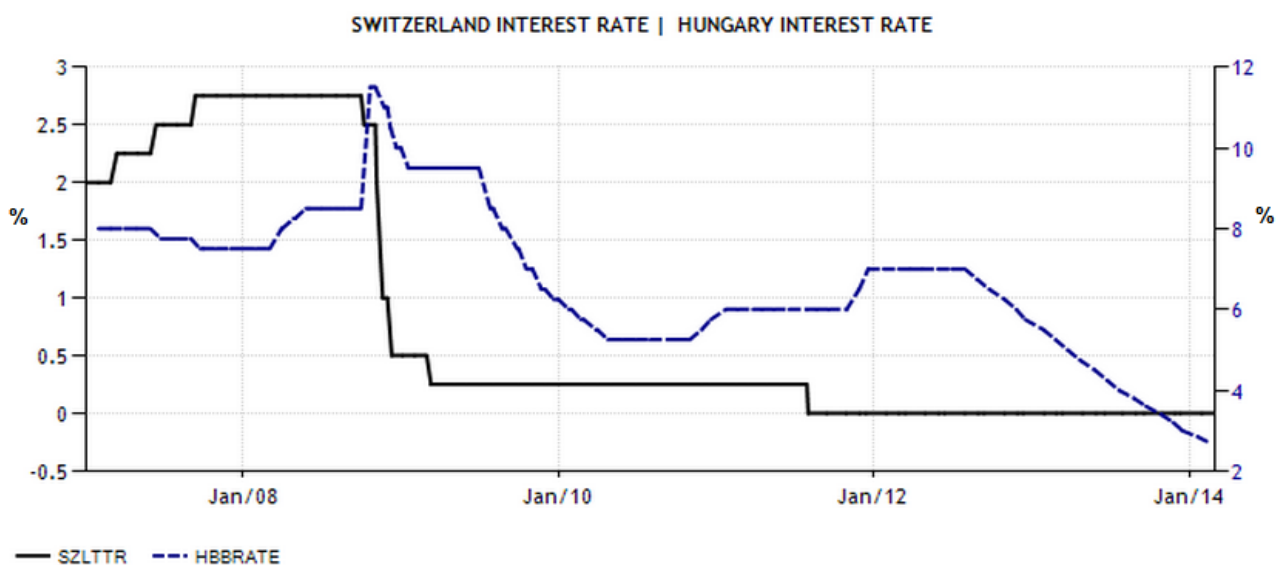
A magas devizaállomány kiépülésének három fontos állomása ismert. Az első állomásként a gépkocsi-finanszírozást tartják számon, mely a 2000 és 2003 közötti időszakban a devizahitelek nagymértékű növekedését eredményezte. 2004-ben az állam nagyfokú szigorításának

² Egy jól működő ingatlanpiacot feltételezve.

köszönhetően³ –, amit második lépcsőnek vehetünk – a deviza alapú lakáshitelek tért nyertek. Végül pedig, 2005-ben megjelentek a szabad felhasználású deviza alapú jelzáloghitelek is. (BALÁS–NAGY, 2010)

2005 után rendkívül gyorsan növekedett a devizahitelek állománya hazánkban. A növekedés egészen 2009 márciusáig stabil volt, majd egy kis visszaesés után 2010 júniusában elérte a csúcspontját a külföldi devizában nyilvántartott hitelek mértéke. A hitelállomány minimumának 18-szorosán érte el a csúcspontot – mely forintban kifejezve – 152 milliárd forintról 2740 milliárd forintra növekedett, növelve az összes hitelállományt a GDP 40%-ig. Ezzel párhuzamosan a forintbitelek állománya jelentős csökkenést mutatott. Külföldi hitel felvétele kedvezően hatott a gazdaságra, mivel erősíti a versenyt a tőke- és pénzpiacon. (ERDŐS, 2010)

Ezzel az új hitelformával pedig számos vállalat élt, mivel kedvezőbbnek bizonyult, mint a piacon kínált forintbitelek főképpen, ha a vállalkozásnak devizafedezet is rendelkezésre állt. Miért jobb a devizahitel a forintitelhez képest? Jellemzően azért volt vonzóbb a devizahitel, mert alacsonyabb kamattal kellett az adósnak hitelösszeget visszafizetni. A kamatkülönbség a két ország (Magyarország és a külföldi ország) alapkamatának különbségéből adódott.

3. ábra: Svájci és magyar jegybanki alapkamat összehasonlítás (2007 és 2014 között)

Forrás: Trading Economics (I2)

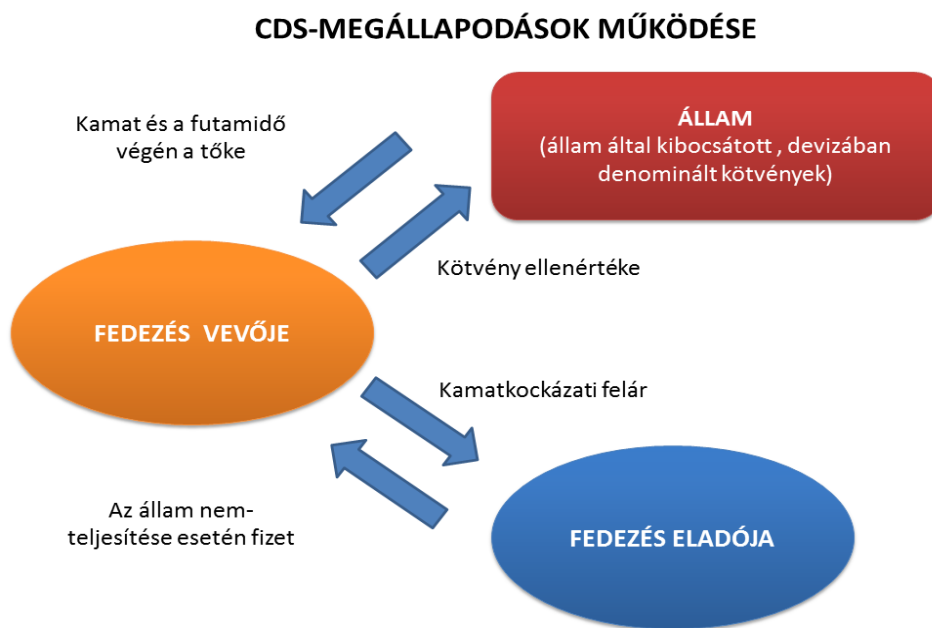
A 3. ábrán összehasonlítottam a jegybanki alapkamatokat: a bal oldali skála a svájci jegybanki alapkamat, a jobb oldali pedig a magyar jegybanki alapkamat értékeit mutatja. Mindkét ország értékei csökkenő tendenciát mutatnak. Így az idő múlásával az alapkamatok közti különbség is csökkent. Míg 2009-ben 10%-ot is elérte a két alapkamat differenciája, napjainkban viszont csupán 2,6% a különbség mértéke.

³ 2004-ben az állam csökkentette a lakáshoz jutók számát és a kamattámogatás mértékét is.

2.6. Hitelek finanszírozása és a kapcsoló kockázatok

A bankok összetett módon finanszírozzák a devizahiteleket. Ezen folyamat során felmerülő esetleges veszteségét az okozhatja, hogy egy bank eszközeinek és forrásainak devizaszerkezete soha nem teljesen egyforma. A devizaárfolyamok változásából származó jövedelmezőségi és tőkeveszteséget nevezük devizaárfolyam-kockázatnak. (ERDŐS–MÉRŐ, 2010)

A hitelintézetek különböző összetételű forrásokat kombinálnak, hogy minimalizálják a devizaárfolyam-kockázatukat. Ilyen forrás lehet a devizában nyilvántartott betétek kihelyezése, devizakötvények kibocsátása, swap ügyletek vagy esetlegesen az anyabanktól kapott devizakölcsön. Nem tudja a bank megkülönböztetni, hogy melyik ügyfélnek melyik forrásból folyósította a hitelt, így egy súlyozott forrásköltséget számol, ami alapján megállapítja a hitel kamatát. Kiemelten fontos az állam hitelkockázati felára (CDS-felár), mivel hat az ország egyéb szereplőinek hitelkockázati felárait és ezen keresztül finanszírozási költségére is, ezért a következőkben az ezzel kapcsolatos fogalmakat ismertetem.

4. ábra: CDS-megállapodások működése

Forrás: Saját szerkesztés (VARGA, 2008)

A *szuverén CDS-ügyleteket* egy adott állam csődjére kötött biztosításként értelmezhetjük. (KISGERGELY, 2009) Tehát egy állam hitelkockázatát cserélik el egymás között a piaci szereplők. A szuverén CDS-megállapodás bármilyen időtávra vonatkozhat, jellemzően 1-10 év közötti a futamidő, ezek közül is az 5 éves futamidejű a leglikvidebb. A magyar szuverén CDS-ügyletek⁴

⁴ A magyar szuverén piacról kevés megbízható információ áll rendelkezésre. A magyar szuverén CDS-piac tipikus OTC (over-the-counter, nem szabályozott) piac. Így a forgalom nagysága, piaci szereplők köre és azok kereskedési motivációi nehezen átláthatók.

keretében a magyar állam által kibocsátott, devizában denominált kötvények hitelkockázatát cserélik el egymás között a befektetők. *CDS-szpred*, másnéven *CDS-felár* a CDS-megállaposádok keretében fizetett rendszeres díj, ami nem más mint: „kötvény- vagy hiteleszközzel rendelkező szereplő a kibocsátótól származó rendszeres kamatbevételéből továbbad a fedezés eladójának, cserébe azért, hogy a fedezés eladója átvállalja a kibocsátó hitelkockázatát” (VARGA, 2008) Vagyis a rendszeres díj a kapott kamat azon része, amely a hitelkockázat vállalásáért jár. (4. ábra) Fedezés eladójának akkor nyereséges ez az üzlet, ha a termék kockázati felára csökken, hiszen ő előre meghatározott összeget kap a futamidő végéig.

A hitelkockázati felára kulcsfontosságú a hitelköltségek változása szempontjából. A CDS-felarat bázispontban mérjük, miszerint 1 százalékpont 100 bázispontot jelöl. (ERDŐS, 2010) A Magyarországgal szembeni CDS-felár nagy terjedelmet járt be az elmúlt években; 2007-ben 20 bázispont volt, majd 2012-ben előfordult, hogy meghaladta a 700 bázispontot is. Az alábbi értékingazodást az 5. ábra mutatja be. 2014 elején 360-390 bázispont közötti értékek jellemezték értékét.

A CDS-felár nagysága határozza meg a piacok bizalmát az adott országban. Amennyiben a hazánkkal szembeni CDS-felár 700 bázispont, az azt jelenti, hogy a legbiztosabb adóshoz képest 7%-kal magasabb kamattal tudunk hitelhez jutni a nemzetközi piacokon, ezzel arányosan pedig nő a hitelintézetek forrásköltsége is.

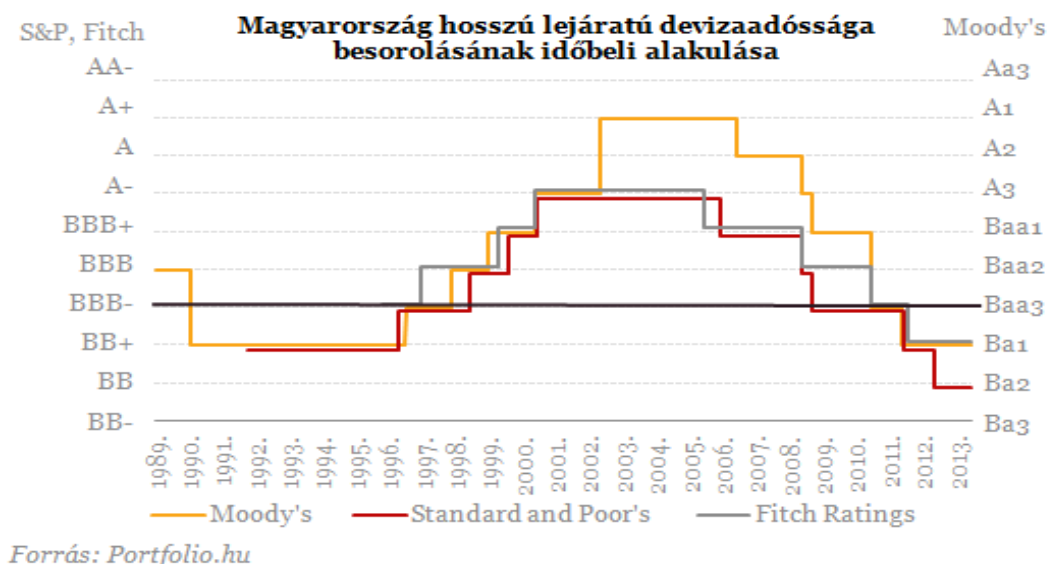
5. ábra: CDS-felár Magyarországgal szemben (2007 július–2013 október)

Forrás: Saját szerkesztés (Adatok: MNB, Jelentés a pénzügyi stabilitásról 2009-2013)

A kockázati felárának jelentős emelkedése azt tükrözte, hogy a befektetők Magyarországot a kockázatos országok közé sorolták. A likviditási kockázatok növekedése a hazai bankokat a külföldi bankközi és tőkepiaci források árazásán és rövidülésén keresztül érintette. Érdemes megemlíteni, hogy milyen jelenleg hazánk minősítése: (6. ábra)

- Moody's szerint „Ba1” – ami jelentős hitelkockázatot jelent, erős spekulatív jellemzőkkel (Moody's, 2009)
- Standard&Poor's szerint „BB”; – magas szintű bizonytalanság, valamint a kedvezőtlen üzleti, pénzügyi és gazdasági körülményeknek való nagymértékű kitettség jellemzi, mely a pénzügyi kötelezettségvállalásainak nem teljesítéséhez vezethet. (Standard&Poor's, 2009).
- Fitch szerint „BB+” - emelkedett nem-teljesítési kockázatot takar, országos szinten a bizonyos mértékig kétséges a teljesítés és a kellő időben történő törlesztés képességét nagymértékben sebezhetővé tehetik a kedvezőtlen gazdasági változások (I3)

A minősítések mellett a hitelminősítők kilátásokat is értékelnek, az 1-3 éven belüli változásokat mutatja. Ezek a kilátások stabil és negatív értékelést kaptak, viszont az összes minősítő ügynökség a *hosszúlejáratú deviza adósságot* jelölte meg a besorolás magyarázataként. Ha közvetve romlik a hitelportfóliók minősége az negatív változásokat idéz elő a bankok nemzetközi adósminősítési besorolásában.

6. ábra: Magyarország hosszú lejáratú devizaadóssága besorolásának időbeli alakulása

Forrás: (I4)

Kezdetben is a kockázatok döntő többsége közvetlenül az ügyfeleket terhelte, csupán akkor nem volt prognosztizálható a kockázatok ilyen nagymértékű hatása a hitel költségeire. (SCNEPP, 2008) A bankok az emelkedő költségekre a hitelezési feltételek szigorításával és a költségek hitelkamatokba történő áthárításával reagáltak. Ennek módja pedig az volt, hogy növelték a hitelek törlesztőrészletét – az árfolyamváltozásra hivatkozva. Miért teheték ezt meg a bankok? Mivel a szerződések előzetes kikötésekkel egyoldalúan módosíthatóak voltak. Ez azóta kormányzati szabályozásnak köszönhetően megszűnt.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. Devizahitelekkel kapcsolatos elszámolások

Devizában denominált hitelek és a hozzájuk kapcsolódó tételek különbözően jelennek meg a hitelintézeti és a vállalati számvitelben. A tételek egy része a mérlegben, eredménykimutatásban szerepel, viszont több tétel is mérlegen kívüli vagy mérleg alatti tételnek minősül. A teljesség igénye nélkül csak azokat a tételeket érintem, amik kulcsszerepűek a devizahitelek elszámolását illetően. A számviteli vonatkozások szempontjából az időbeli elhatárolásokat és banki jutalékokat nem foglaltam a számításaimba.

3.1.1. Vállalati számviteli vonatkozások

A 2000. évi C. törvény a számvitelről több bekezdése is foglalkozik a külföldi pénzürtékre szóló hiteltartozások elszámolási lehetőségeiről, illetve az ahhoz kapcsolódó céltartalék meghatározásának gyakorlatáról.

A kapcsolódó céltartalék gyakorlata a 41. § (4) szerint: amennyiben a külföldi pénzürtékre szóló hiteltartozás (beruházáshoz vagy vagyoni értékhez kapcsolódó) vállalkozói devizakészlettel fedezetlen részét nem realizált árfolyamvesztésként halasztott ráfordítások között mutathatja ki. Az így elhatárolt összegnek a hitel folyósításától eltelt időtartam és a hitel futamidejének arányában számított hányadának megfelelő összegű (egyéb) céltartalékot kell kimutatni. Az adott céltartalék minden üzleti év végén felülvizsgálandó. Az adott jogcímre képzett tárgyévi és az előző évi céltartalék eltérése során a különbözettel a tárgyévi céltartalék növelése egyéb ráfordítással szemben, míg csökkentése egyéb bevételekkel szemben szükséges.

A törlesztéssel arányosan a halasztott ráfordítás egy részét fel kell oldani, ennek mértéke pedig az alábbi képlettel számolható ki:

Halasztott ráfordítás feloldása =

$$\text{Halasztott ráfordítás számla egyenlege} * \frac{\text{Törlesztés összege devizában}}{\text{Törlesztés előtti tőketartozás devizában}}$$

Meg kell szüntetni a halasztott ráfordítást, ha a külföldi pénzürtékre szóló hiteltartozást, a devizakötvény-kibocsátásból származó tartozást teljes összegében visszafizették. (KARDOS et.al., 2012)

A vállalatok pénzügyi kimutatásainak szempontjából a devizahitelekkel kapcsolatos elszámolások során érintett tételek (beruházási hitelt feltételezve): (MITRÓ-FRIDRICH, 2005)

Mérleg: Pénzeszközök, Beruházási hitel, Céltartalék

Eredménykimutatás: Pénzügyi műveletek bevételei és ráfordítása, Egyéb bevételek és ráfordítások

3.1.2. A hitelintézetek számvitelét érintő tételek

A hitelintézeti számvitelben a bank eszközei között találhatjuk meg a kihelyezett hiteleket, melynek a forrása a korábbiakban bemutatott módon többféle is lehet. Függő követelésként jelenik meg a hitelek biztosítéka, mely a jövőben akkor minősül eszköztételnek, ha a biztosítékot az ügyfél nem teljesítése következményeként a banknak érvényesítenie kell.

A hitelintézetek megkülönböztetnek várható és nem várható veszteségeket. A *várható veszteségek (expected loss)* csoportjába tartoznak az átlagos visszafizetési-elmaradásból származó veszteségek, hiszen mindig vannak olyan szerződések a portfólióban, melyek nem teljesítőkké válnak különböző okokból kifolyólag. Ebben az esetben a várható veszteségekkel azonos összegben értékvesztés kerül elszámolásra a hitelintézet könyveiben. A mérlegben pedig a hitelek nettó értéke jelenik meg, ami a bruttó érték értékvesztéssel csökkentett része.

A várható veszteségeket meghaladó veszteséget a szakzsargon *nem várható veszteségként (unexpected loss)* azonosítja. Számos tényező hozzájárulhat ezen veszteségek kialakulásához, többek közt a romló gazdasági helyzet vagy a vállalatok csődvalószínűségének növekedése. Esetünkben többek közt a forint, svájci frank és euró egymáshoz viszonyított árfolyamának jelentős volatilitása befolyásolta kedvezőtlenül a nem várható veszteségek növekedését.

A bankok alapvető tőkéje között szerepel a bankspecifikus tőkeelemek csoportjába sorolt általános tartalék és az általános kockázati céltartalék. Az *általános kockázati céltartalékot* a bank az előre nem látható, nem meghatározható lehetséges veszteségek fedezésére képzí. Mértéke a kockázattal korrigált eszközök⁵ maximum 1,25%-a lehet.

Az értékvesztést és a kockázati céltartalék képzést is adózás előtti eredmény terhére számolják el. Bevett gyakorlat, hogy nagyobb összegű követelések esetén egyedi elszámolás történik, míg a kisebb követeléseket portfólióalapon kezelik és esetükben csoportos értékvesztést számolnak el. (ERDŐS-MÉRŐ, 2010)

Banki kimutatásokban érintett tételek: (MITRÓ-FRIDRICH, 2005)

Mérleg: Pénzeszközök, Ügyfelekkel szembeni követelések, Céltartalék

Eredménykimutatás: Kapott kamatok és kamat jellegű bevételek, Értékvesztés követelése után és kockázati céltartalék-képzés a függő és biztos kötelezettségekre, Értékvesztés visszairása követelések után és kockázati céltartalék felhasználása függő és biztos kötelezettségre

⁵ Kockázattal korrigált eszközök (risk-weighted assets): BIS által létrehozott fogalom, mely a Bázeli szabályozásokban szerepel. A kockázattal korrigált eszközt az adott eszköz és a hozzá tartozó kockázata súly szorzatából kapjuk meg. A kockázati súly a lehetséges nemteljesítés és veszteség mértékét tartalmazza. A fedezettel rendelkező hitelek kevésbé kockázatosnak minősülnek, mint a fedezetlenek. (I5)

3.2. Hitelek besorolása

Hitelt nyújtó intézmények a 250/200. (XII. 24.) Korm. rendelet 7. számú mellékletének II. fejezetében feltüntetettek alapján kötelesek negyedévente minősíteni tételeiket. A (2) bekezdés szerint legalább 5 kategóriát kell felállítani (2. táblázat), melyek a következők: problémamentes, külön figyelendő, átlag alatti, kétes és rossz. Az adott kategóriákhoz a következő súlyok rendelését határozza meg a rendelet (9) bekezdése:

2. táblázat: **Minősítési kategóriákhoz rendelendő súlysávok**

Minősítési kategória	Súlysáv
Problémamentes	0%
Külön figyelendő	1-10%
Átlag alatti	11-30%
Kétes	31-70%
Rossz	71-100%

Forrás: 250/200. (XII. 24.) Korm. rendelet

A minősítési kategóriákat tovább részletezi a rendelet. *Problémamentes*nek csak az minősíthető, melyről dokumentáltan valószínűsíthető, hogy megtérül; a hitelintézetnek veszteséggel nem kell számolnia; fizetési késedelem maximum 15 nap (lakossági hitelek esetében 30 nap) és az emiatt valószínűsíthető veszteséget teljes mértékben fedezi a rendelkezésre álló fedezet. *Külön figyelendő* kategóriába tartoznak azok a tételek, melyek esetében minimális mértékű veszteség (10%) valószínűsíthető, ami miatt a tétel már általánostól eltérő kezelést igényel, amellet hogy az ebből adódó veszteségre a rendelkezésre álló fedezet nem nyújt biztosítékot. *Átlag alatti*nak minősíthetők azok a tételek, melyek a szokásosnál magasabb kockázatúak, várható veszteség pedig nem haladja meg a 30%-ot viszont ezt a rendelkezésre álló fedezet nem biztosítja. Továbbá ide sorolható még a külön figyelendő kategóriának megfelelő hitelek közül azok, melyek esetében a 10%-ot meghaladó, bizonytalan mértékű a veszteség, mely fedezetlen. *Kétes* tételek között tartjuk nyilván azokat a tételeket, melyeket tartós (90 napot meghaladó) késedelem és 30%-nál nagyobb mértékű fedezetlen veszteség jellemez. *Rossz* minősítéssel látják el azokat a tételeket, melyek 70%-nál nagyobb fedezetlen veszteség jellemez, többszöri felszólítás után sem történik kötelezettség teljesítés vagy az ügyfél ellen felszámolási eljárás indult. Dolgozatomban az átlag alatti, kétes és rossz minősítésű hitelekkel foglalkozom.

3.3. Kockázatkezelés

A bankok megfelelő működéséhez elegendő tőke mellett megfelelő információra van szükségük a felmerülő kockázatok kezelése miatt. Kockázatok mindig jelen vannak a banki tevékenységek végzése során, azok szintje soha nem éri el a nullát viszont különböző eszközökkel nagymértékben mérsékelhetők.

Legfontosabb kockázattípusok: (ERDŐS-MÉRŐ, 2010)

- **Hitelezési kockázat**
- Kamatkockázat
- Piaci kockázat
- **Devizaárfolyam-kockázat**
- Likviditási kockázat
- Működési kockázat

A felsoroltak közül a hitelezési és devizaárfolyam-kockázatot részletezem, ezek ismerete elengedhetetlen a vizsgálati eredményeim értelmezése során.

Hitelezési kockázat az a kockázat, mely az adós esetleg nemteljesítését hordozza. (ÁCS, 2011) Több mérőszám is rendelkezésre áll, ha az említett kockázattípusról pontos adatokat, információkat szeretnénk kapni. A mulasztás valószínűsége esetén a *PD (probability of default)*, a veszteséget mulasztás esetén *LGD (loss given default)* és a hitelkockázati kitettség esetén *EAD (exposure at default)* alkalmazható. Mindhárom mutató a Bázeli Bizottság által is elfogadott, biztos elméleti alapon nyugszik. (SZEGŐ, 2004) A banki tevékenységek során fontos, hogy a hitelnyújtás és későbbi hitel-monitoring során megszerzett információk alapján csökkentse a bank a nem fizetés kockázatát, illetve a nemfizetési várható veszteséget. Ennek kulcsfontosságú eszköze a kockázati felárak és a hitelezési limitek alkalmazása is.

Egy bank eszközeinek és forrásainak devizaszerkezete nem egyforma. **Devizaárfolyam-kockázat** abból adódik, hogy az adott tételek a forintban kifejezett értéke az alkalmazott árfolyamtól függően változik. Ha a bank szemszögéből kedvezőtlen változások következnek be, úgy a bank veszteséget realizálhat. A kockázat mérséklésére leginkább fedezeti ügyleteket alkalmaznak, mint például a határidős ügyletek, futures és swap ügyletek. (ERDŐS-MÉRŐ, 2010)

3.4. Hitel számításának módszere

Számításaim során a 3. táblázatban feltüntetett hitelkondíciókkal számoltam. A felvétel időpontja, törlesztés kezdete, felvett összeg és a futamidő megegyezik az összehasonlíthatóság kedvéért. A hitelek különbözősége a devizanemükben és a kamat mértékében mutatkozik. A törlesztőrészek kiszámításának módja minden esetben annuitásos módszerrel történt.

3. táblázat: **Eredeti hitelek konstrukciói**

	HUF	CHF	EUR
Felvétel időpontja	2005.07.01	2005.07.01	2005.07.01
Törlesztés kezdete	2005.08.01	2005.08.01	2005.08.01
Felvett összeg (Ft)	100 000 000	100 000 000	100 000 000
Kamat	10,00%	3,75%	4,75%
Futamidő (év)	15	15	15

Forrás: Saját adatok

Annuitás jellegű adósságszolgálat, mely szerint a törlesztés és a kamat együttes összege állandó. (SÁNDORNÉ, 2003) Az annuitás jellegű adósságszolgálat kiszámítási módja:

$$PV_{an} = \text{Hitelösszeg} * \text{Annuitási tényező} =$$

$$= C * \frac{1}{\frac{r}{m}} * \left(1 - \frac{1}{1 + \frac{r}{m} t * m} \right)$$

Az annuitási tényező a kamatláb (r), a futamidő (t) illetve az egy éven belüli törlesztések számának függvénye. A fenti képlet kiszámítása során megkapjuk a havonta fizetendő adósságszolgálat mértékét. Ezután meghatározásra kerül a kamat és tőketörlesztés pontos összege. A kamat meghatározásához a következő képletet használtam:

$$\text{Esedékes kamat} = \text{Előző havi fennálló hitel} * (r/m)$$

A tárgyhóban fennálló hitel összegét úgy állapítom meg, hogy az előző havi fennálló hitelösszeget csökkentem a tárgyhavi tőketörlesztéssel. Ezután az esedékes kamat mértékével csökkentettem a havi adósságszolgálat (törlesztőrészlet) összegét és így megkaptam a tőketörlesztés értékét.

$$\text{Tőketörlesztés} = \text{Havi adósságszolgálat} - \text{Esedékes kamat}$$

Az egész futamidőre terjedő összes számítás elvégzése után – amennyiben jól dolgoztunk – a fennálló hitel összege nulla. Ellenőrzésképp, ha összeadjuk a törlesztés során felmerült kumulált tőketörlesztést és az esedékes kamatot, a törlesztőrészletek összegét kapjuk.

Egy hitelt nemteljesítőnek (non-performing loan, NPL) minősít a hitelintézet, amennyiben a törlesztés 90 nap, vagy annál több késedelemmel rendelkezik. A nemteljesítő hitelek összes hitelhez viszonyított arányát százalékos formában kifejezve láthatjuk gyakran egy-egy portfólió minősítésében vagy bank, bankszektor jellemző adatok között. (BLOEM-FREEMAN, 2005)

$$NPL = \frac{\text{90 napon túli késedelemmel rendelkező hitelek}}{\text{Összes hitel}}$$

3.5. Késedelmes hitelek esetén alkalmazott alternatívák

A késedelmes hitelek két csoportban vizsgáltam. Külön kezeltem a 90 napon belüli és 90 napon túli késedelemmel rendelkező hitelek. Azért választottam külön őket, mert a Növekedési Hitelprogram esetében a 90 napon belüli késedelmes hitelek még részt vehettek a könnyítésben, míg a nem teljesítőnek minősített hitelek már nem. Minden esetben csak kamattal számoltam és a THM-et figyelmen kívül hagytam, mert a különböző devizában denominált hitelek költségei eltérőek lehetnek. A lehetőségek realisabb vizsgálatának érdekében optimista és pesszimista árfolyamszinteket alkalmaztam. Optimista árfolyamként jelöltem meg 290 HUF/EUR az euró és

230 HUF/CHF a svájci frank alapú hitelek esetében. Pesszimista esetenél 320 HUF/EUR és 270 HUF/CHF szintekkel számoltam.

3.5.1. Növekedési Hitelprogram

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) a kis- és középvállalkozások (KKV) hitelezésében megfigyelt zavarok enyhítésének és a pénzügyi stabilitás megerősítésének céljából indította a Növekedési Hitelprogramot (NHP). 2013. június 1-jén indult el a program, mely három pilléresre terveznek.

A program I. pillére arra szolgál, hogy az MNB KKV szektor számára kedvezményes kamatozású refinanszírozású hitelt nyújtson a hitelintézetek közreműködésével. Ezt a hitelt felülről korlátolt kamatmarzs (2,5%) és 0% kamatozás mellett bocsátotta a hitelintézetek rendelkezésre. Célja, hogy a korábbi magas költségű forintHITELEKET refinanszírozza, ezzel csökkentve a KKV-k költségeit, mely elősegíti a további projektekbe való beruházásokat a vállalkozások növekedése céljából.

A program II. pillére egyrészt a deviza alapú hitelek arányának csökkenését, másrészt az eredetileg beruházásra, forgóeszköz-finanszírozásra, EU-s támogatás előfinanszírozására felvett forint kölcsön vagy pénzügyi lízing kiváltásával a vállalkozások finanszírozási költségeinek mérséklését kívánja elérni. (I6)

4. táblázat: **Növekedési Hitelprogram keretében kiváltó hitelek**

	HUF	CHF	EUR
Felvétel időpontja	2013.12.31	2013.12.31	2013.12.31
Törlesztés kezdete	2014.01.01	2014.01.01	2014.01.01
Felvett összeg (Ft)	61 451 890	102 104 170	63 056 150
Kamat	2,50%	2,50%	2,50%
Futamidő (év)	5 vagy 10	5 vagy 10	5 vagy 10

Forrás: Saját számítás, adatok

A felvétel időpontja 2013. december vége és a törlesztés pedig következő év első hónapjában megkezdődik. A felvett összeg megegyezik a 2013 utolsó törlesztése után fennálló tőke összegével, melyet aktuális árfolyamon forintra vált a hitelintézet. A kamat mértékét az irányadó 2,5%-ban határoztam meg minden hitel esetében. Továbbá a kiváltó hitelek maximum 10 éves időtartamra vehetők igénybe, ezért teszteltem a kondíciókat 5 (továbbiakban NHP 5) és 10 éves (továbbiakban NHP 10) futamidőkre is. (4. táblázat)

3.5.2. Módosított árfolyamgát

A lakosságnál két alkalommal is alkalmazott árfolyamgát konstrukcióból indultam ki, mikor a nem teljesítő hitelek (főleg projekthitelek) egy megoldási lehetőségét teszteltem. A módosított árfolyamgát konstrukciót csak eurós hiteleken teszteltem különböző árfolyamszintek mellett, mivel

a vállalati szférában ez a devizanem dominál. Az eredeti hitel megegyezik az 3. táblázatban feltüntetett euro alapú hitel konstrukciójával.

A különbség a klasszikus árfolyamgát és a saját konstrukció között, hogy a rögzített időszak után átváltásra kerül a fennálló tőketartozás aktuális árfolyamon és ehhez hozzáadódik a tőketörlesztés rögzített árfolyamon történő és tényleges árfolyamon történő törlesztés közti felhalmozott különbözet.

5. táblázat: **Módosított árfolyamgát tulajdonságai**

Időszakok	Hitel deviza alapja	Árfolyam	Fennálló tőketartozás törlesztés kezdetén	Kamat	Futamidő
2005. 08.01. – 2013.12.31.	EUR	Törlesztéskor aktuális árfolyam	100 000 000 Ft	4,75%	<u>tervezett:</u> 180 hó (15 év) <u>törlesztett:</u> 101 hó
2014.01.01. – 2015. 12. 31.	EUR	Rögzített árfolyam (270 HUF/EUR)	63 672 334 Ft	4,75%	24 hó (2 év)
2016.01.01. – 2020. 12. 31.	HUF	-	<u>optimista:</u> 45 212 003 Ft <u>pesszimista:</u> 49 889 107 Ft	4,0%	60 hó (5 év)

Forrás: Saját számítás

Az árfolyamgát időszaka 2 év, véleményem szerint egy vállalkozás életében ennyi idő alatt megtakarított, átcsoportosított eszköznek már lehet gazdasági haszna a rögzített időszakot követően. Majd az átváltáskor az átváltott összeget 4%-os kamat mellett és 5 éves futamidővel, továbbra is annuitásos módszerrel modelleztem. Az új futamidő meghatározásával, összesítve 185 hónapra növekedett a futamidő, az eredeti 180 hónaphoz képest. (5. táblázat)

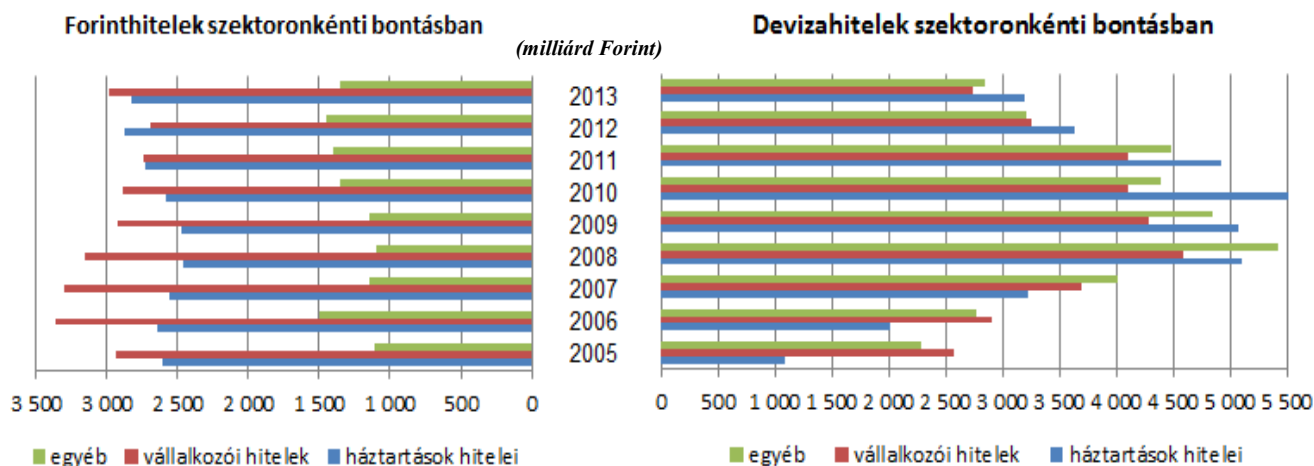
Banki gyakorlat szerint a devizában nyilvántartott értékvesztés a forintra váltás következtésben is megmarad, viszont 2 éves rendszeres (nem késedelmes) törlesztés után ez megszüntethető.

4. EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE

Az elemzéseim során a vállalati hitelek több szegmensét is érintem. Megvizsgálom a hitelek állomány- és minőségbeli változásokat és annak okait, megoldásait elemzem.

4.1. Változások számszerűsítése

Az évezred elején, 2005-től képeztek a devizában denominált hitelek egyre nagyobb részt a hitelportfóliókban. Az 7. ábrán szemléltettem, milyen trendek érvényesültek 2005 és 2013 között devizában illetve forintban denominált hitelek állományváltozását illetően. A forinthiteleket tekintve a vállalati szektor dominált, az állomány 2500 és 3400 milliárd Forint közötti. A vállalati forinthitelezés csúcspontja 2005-2006 évekre tehető (3400 milliárd Ft), míg az ezt követő években (2008-2011) a devizahitelezés mértéke növekedett jelentősen 2008-ra közel 1000 milliárd Forinttal növekedett az állomány előző évhez képest. Majd 2012 után a vállalati hiteleket ismét inkább a forinthitelek jellemezték, melyek visszatértek a 3000 milliárdos szintre.

7. ábra: Forint és deviza hitelek összehasonlítása 2005 és 2013 között

Forrás: Saját szerkesztés (Adatok: MNB)

A devizában denominált hitelek mégsem tűntek el a vállalati hitelportfólióból, hiszem a devizahitelek megfelelő terméknek bizonyulnak az olyan vállalkozások számára, melyek vállalkozási tevékenységük során külföldi devizában realizálják bevételeiket és teljesítik kötelezettségeiket. Ebben az esetben természetes fedezettel rendelkeznek és az árfolyamkockázat őket nem érinti.

4.2. Növekedési Hitelprogramban részt vevő hitelek

Az előző fejezetben bemutatott alapadatok alapján kiszámítottam a hitelek jellemzőit havi bontásban. Az 6. táblázat és a 8. ábra (1. sz. melléklet) foglalja össze számításaim eredményét. A törlesztés vége három időpontot jelöl: az eredeti konstrukciók vége 2020.07.01, ha 5 éves futamidejű kiváltó hitellel számolunk 2018.12.01., ez a 10 éves futamidő esetén 2023.12.01.

Forinthitelek esetében az eredeti, változatlan hitel jellemzőit hasonlítottam össze a Növekedési Hitelprogram keretén belül kiváltott kondícióval, melyek közül az egyik kiváltó hitel futamideje 5 év, a másik hitel pedig 10 év. A törlesztett tőke mindhárom esetben a felvett hitel összegével (100 millió Forint) egyenlő. A törlesztett kamat esetében eltéréseket tapasztalhatunk, ami a futamidő eltérésének (hosszabb futamidő több kamatozási időszak) és a Növekedés Hitelprogram alacsony kamatának köszönhető. Forinthitelek esetében a 7,5%-os kamatcsökkenés 14-18 milliós költségmegtakarítást jelent a vállalkozások számára. A törlesztőrészleteket tekintve pedig az 5 éves konstrukció esetén havi 16 ezer Ft többletköltséget jelent, viszont a 10 éves konstrukció esetén havi közel fél millió Forint marad a vállalatnál.

6. táblázat: Növekedési hitelprogram keretében kiváltott hitelek összehasonlítása

(M.e.: Forint)

Hitel		Törlesztett tőke	Törlesztett kamat	Összes törlesztés	Törlesztés vége
Deviza	Konstrukció	(1)	(2)	(1)+(2)	
HUF	<i>Eredeti hitel</i>	100 000 000	93 428 921	193 428 921	2020.07.01
	NHP 5	100 000 000	75 046 253	175 046 253	2018.12.01
	NHP 10	100 000 000	79 126 481	179 126 481	2023.12.01
CHF	<i>Eredeti hitel</i>	135 296 157	38 621 228	173 917 385	2020.07.01
	NHP 5	139 560 906	34 226 594	173 787 500	2018.12.01
	NHP 10	139 560 906	39 360 830	178 921 736	2023.12.01
	<i>Eredeti hitel</i>	147 679 520	40 169 154	187 848 674	2020.07.01
	NHP 5	139 560 906	34 226 594	173 787 500	2018.12.01
	NHP 10	139 560 906	39 360 830	178 921 736	2023.12.01
EUR	<i>Eredeti hitel</i>	114 853 945	44 653 910	159 507 855	2020.07.01
	NHP 5	116 461 113	38 626 632	155 087 745	2018.12.01
	NHP 10	116 461 113	42 813 379	159 274 492	2023.12.01
	<i>Eredeti hitel</i>	121 059 646	45 646 264	166 705 910	2020.07.01
	NHP 5	116 461 113	38 626 632	155 087 745	2018.12.01
	NHP 10	116 461 113	42 813 379	159 274 492	2023.12.01

Forrás: Saját számítás

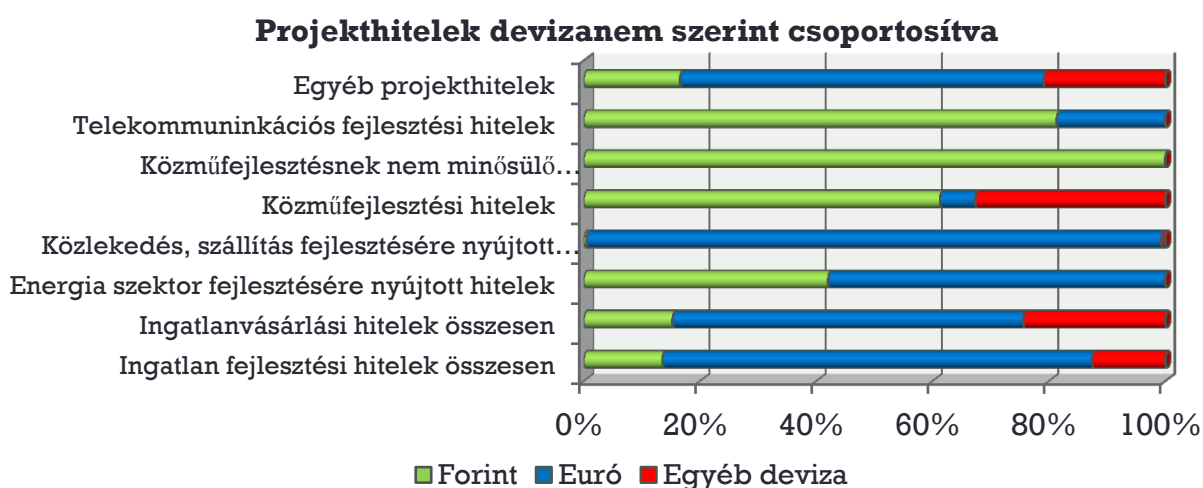
A *svájci frank alapú hitelek* esetében a kiváltott hitelek tőke- és kamattörlesztése megegyezik, hiszen az a kiváltás időpontjában aktuális árfolyamon átváltásra került és a kiváltó hitelnek ez képezte a hitelösszegét. Optimista esetben a törlesztett tőke mértéke magasabbnak bizonyul, ha a Növekedési Hitelprogramot igénybe veszi az adós. A kamat kapcsán a rövidebb, 5 éves konstrukció 4 millió Forinttal kevesebb kamatterhet mutat, míg a 10 éves 700 ezer Forinttal többet. Törlesztőrészletek mértéke NHP 5 esetén 300 ezer plusz kiadással jár, míg NHP 10 esetén 300 ezer Forint megtakarítással. Pesszimista esettel számolva a tőketörlesztés közel 8 millió Forinttal több a hitelprogram kihagyása esetén. Kamat tekintetében a NHP 5 esetében 6 milliós és a NHP 10 pedig 1 milliós megtakarítás mutatkozik. Törlesztőrészlete tekintve 5 éves konstrukció plusz 135 ezer Forint kiadással jár és a 10 éves fél milliós megtakarítást prognosztizál. Optimista

árfolyamszint mellett 5 évesnél hosszabb kondíciók igénybevétele nem ajánlott többletköltségek miatt, viszont pesszimista árfolyamszint mellett mindenképpen az eredeti hitel kiváltás javasolt.

Euró alapú hitelek kapcsán is érvényes a svájci frank esetében részletezett kiváltás módszere azonos a hitelek tulajdonságaira vonatkozóan. Optimista esetet feltételezve a tőketörlesztés 1,5 millió Forinttal magasabb, Növekedési Hitelprogramba lépés során, ezzel szemben a kamat az eredeti konstrukció alapján a legmagasabb a három közül, hiszen az eredeti hitel kamata közel duplája a Hitelprogram 2,5%-os értékének. A kiváltó hitelek kedvezőbb tőke- és kamattörlesztési értékeket mutatnak pesszimista esetben. Optimista esetben 5 éves konstrukció havi 203 ezerrel, pesszimista esetben havi 108 ezerrel megnövekedett törlesztőrészetet mutat. 10 éves konstrukciót feltételezve pedig optimista esetben 320 ezer, míg pesszimista esetben 410 ezer Forint megtakarítás realizálható.

4.3. Projekthitelek

Projekthitelek elemzését devizanem és késedelem szerint végeztem, mivel ezen hiteltípus nagy mennyiségű hitelállományt feltételez, aminek meghatározó része devizában denominált és késedelmük jelentősen rontotta a bankok portfólió-minőségét. A projekthitelek devizanem szerinti csoportosítása a 9. ábrán látható. Összességében vegyes az egyes területeket jellemző devizahitelek állománya. Vannak olyan területek, ahol egyáltalán nincs jelen a devizában denominált hitel (közműfejlesztésnek nem minősülő fejlesztések) és olyan terület is adódik (közlekedés, szállítás fejlesztésére nyújtott hitelek), ahol szinte csak euróban denominált hitelek jellemzőek. Egyéb devizában feltüntetett hitelek jelentős része svájci frankot jelent.

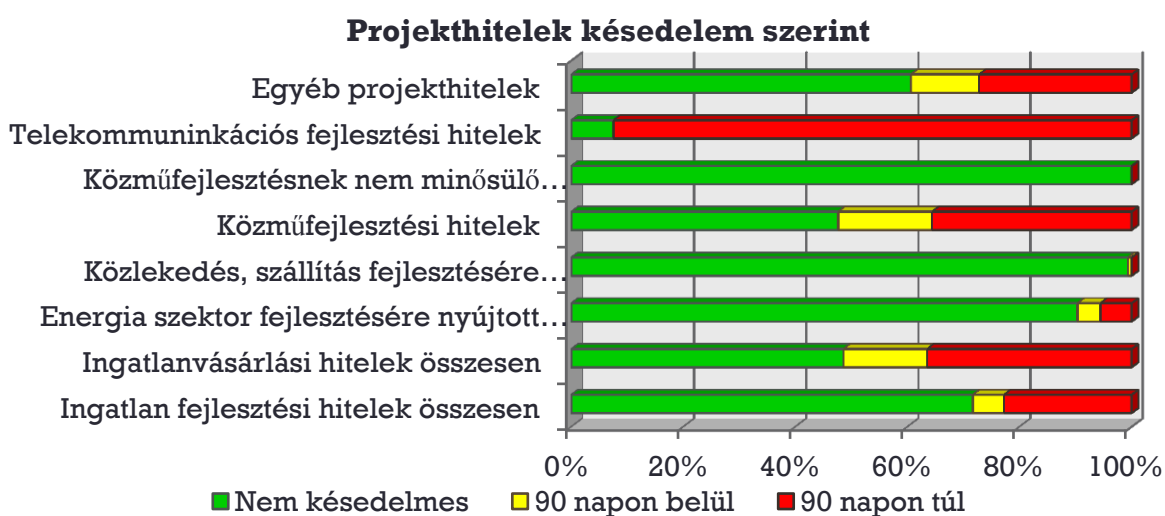
9. ábra: Projekthitelek devizanem szerinti csoportosítva

Forrás: Saját szerkesztés (Adatok: MNB)

Az egyéb projekthitelek; közlekedés, szállítás fejlesztésére nyújtott hitelek; energia szektor fejlesztésére nyújtott hitelek; ingatlanvásárlási és ingatlan fejlesztési hitelek tekintetében

dominálnak a devizában denominált hitelek. A külföldi devizák közül is az euróban denominált hitelek szignifikánsak az említett területeken.

Projekthitelek késedelem szerinti csoportosítását a 10. ábra mutatja be. Késedelem kapcsán két csoportosítást alkalmaztam, a 90 napon belüli késedelmeket elkülönítettem a 90 napon túli késedelmektől. 90 napnál kevesebb késedelemmel rendelkező állomány nem képvisel nagy mennyiséget, az ingatlanvásárlási és közműfejlesztési hitelek esetében a legnagyobb 15-17%. Ezzel ellentétben a 90 napot meghaladó késedelem több területen is figyelemre méltó. Kiemelkedően jelentős a telekommunikációs fejlesztési hitelek esetében, továbbá nagymértékű késedelem halmozódott fel az egyéb projekthitelek; közműfejlesztési hitelek; ingatlanvásárlási és ingatlan fejlesztési hitelek között.

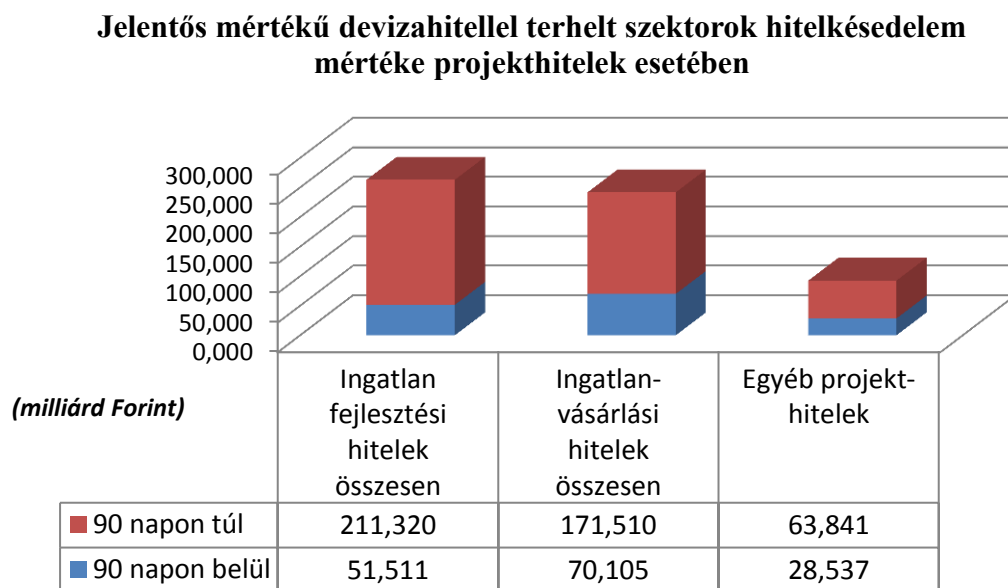
10. ábra: Projekthitelek késedelem szerint

Forrás: Saját szerkesztés (Adatok: MNB)

A 9. és 10. ábrák adatait összevetve megállapítom, hogy nem minden devizában denominált hitellel rendelkező területet jellemez késedelem, mivel a közlekedés, szállítás fejlesztésre nyújtott hitelek közel egésze euróban denominált és késedelem mentes. Az energiaszektor fejlesztésére nyújtott hitelek többsége közel 60%-a euróban denominált a késedelmek mértéke pedig csupán 10%. Ezen kívül a telekommunikációs hitelek között nagyobb részben forintHITELEK vannak jelen és a késedelem 90%-ot meghaladó, azaz ezen a területen mind a forintban, mind az euróban denominált hitelek késedelmesek. Az egyéb projekthitelek, ingatlanfejlesztési és ingatlan vásárlási hitelek esetében alacsony (13-16%-os) forintállomány és meghatározó (84-86%) devizaállományhoz viszonylag magas (30% feletti) késedelmes állomány társul. Ezeket a területeket részletesebben is megvizsgáltam.

A késedelmeket nagyságrendileg a 11. ábra szemlélteti. A 90 napon túli késedelemmel rendelkező hitelek összesen 446,670 milliárd Ft összegűek, mely a belföldieknek nyújtott hitelek

24%-a, vagyis minden negyedik hitel nem teljesítő, ami nagyon magas arány. Ebből kifolyólag tovább vizsgáltam az ingatlanokkal kapcsolatos hiteleket.

11. ábra: **Jelentős mértékű devizahittel terhelt szektorok hitelkésedelem mértéke projekthitelek esetében**

Forrás: Saját szerkesztés (Adatok: MNB)

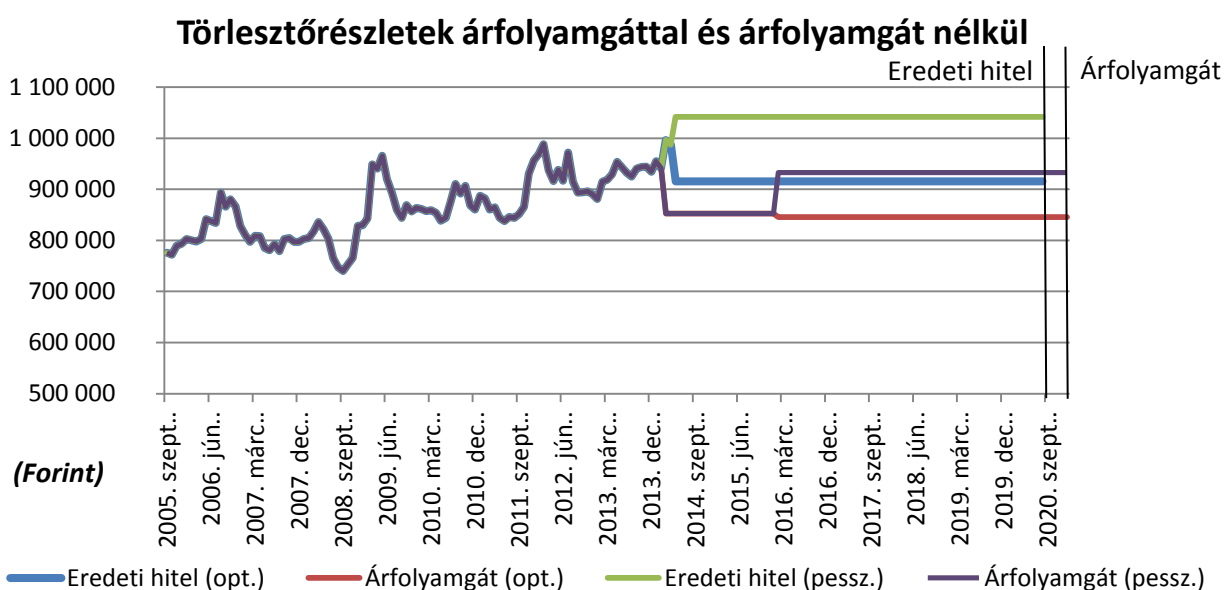
Az ingatlanfejlesztési és vásárlási hitelek elemzésének részletes eredményét a 12. ábra (2. sz. melléklet) mutatja be. Az ábrán a kék szín különböző árnyalataival jeleztem az eurós hiteleket, zöld színnel a forintHITELEKET és narancssárga árnyalataival az egyéb devizás hiteleket. Jól látható, hogy a kékekkel színezett részek dominálnak, együttesen 73,87%-ot adnak. Az eurós állományban is két rész dominál: irodaház, kereskedelmi központ építése (40,69%) és az egyéb ingatlanfejlesztési hitelek (14,28%). Az említett hitelek nagy mennyisége okán gondoltam újra az árfolyamgát intézményét és teszteltem az eurós hitelkonstrukciókon különböző árfolyamszintek mellett.

4.4. Árfolyamgát újragondolva

Véleményem szerint az árfolyamgát intézménye a vállalati szektorban sikeres lenne, mivel egy vállalat a csökkentett árfolyamú törlesztés mellett felszabaduló pénzeszközeit az árfolyamgát ideje alatt hatékonyan fel tudja használni. A felszabaduló eszközöket akár különböző pénzügyi befektetésekben helyezheti el vagy az üzleti folyamatok fejlesztésébe történő kisebb beruházásra fordíthatja. Bármelyik lehetőség jó döntés, ha az pénzügyileg megalapozott és így a vállalat bevételeit növelheti az árfolyamgát időszaka alatt. Az árfolyamgát végét követően a vállalat befektetéséből, beruházásából származó hasznát a törlesztőrészeket kifizetésére tudja fordítani.

A projekthitelek vizsgálatának eredményére alapozva csak az euróban denominált hitelekkel dolgoztam az árfolyamgáttal kapcsolatos számításaim során. Továbbá optimista és pesszimista esetben vizsgáltam az eredeti és az árfolyamgátas konstrukciókat.

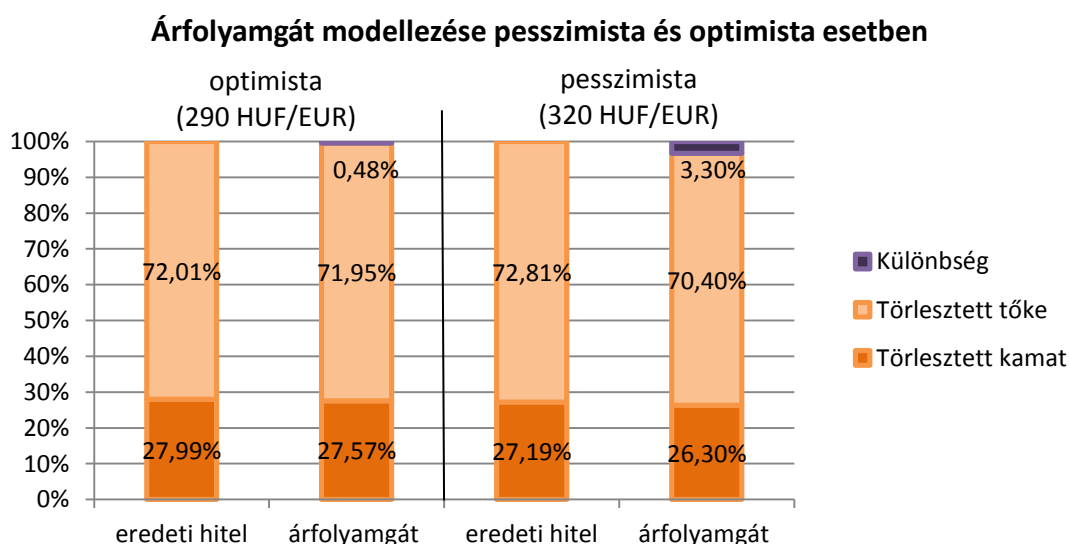
A törlesztőrészek vizsgálata (13. ábra) során megállapítottam, hogy az árfolyamgát időszaka alatt optimista esetben havonta 60 ezer Forint, míg a pesszimista esetben közel 200 ezer Forint megtakarítás realizálható. Az árfolyamgát végén forintra váltás és a futamidő hosszabbítás történik. Így a magasabb árfolyamszinttel jellemezhető törlesztőrészlet értéke 17 ezer Forinttal magasabb az optimista esetben kalkulált eredeti hitel törlesztőrészleténél, viszont fontos kihangsúlyozni, hogy az árfolyamgátas konstrukció 5 hónappal később fejeződik be. Az optimista esetben a 2016. januárja után a törlesztőrészlet 8 ezer Forinttal csökken, aminek az oka itt is a meghosszabbított törlesztési időszak.

13. ábra: Törlesztőrészek árfolyamgáttal és árfolyamgát nélkül

Forrás: Saját számítás

Összesítettem az árfolyamgát és az eredeti hitelkonstrukciók kiszámolása után a hitelek jellemző adatait százalékos formában (14. ábra). Optimista esetben az összes törlesztés értéke 159,5 millió Ft az eredeti hitelkonstrukciót tekintve, viszont az árfolyamgát esetén a megtakarítás mértéke több mint 760 000 Ft. A törlesztett kamat értéke közel azonos így a különbség a két hitel tőketörlesztésének különbözetéből adódik. Pesszimista esetet vizsgálva a megtakarítás mértéke még nagyobb értéket vesz fel (közel 5,5 millió Ft), hiszen az alkalmazott árfolyamok között nagyobb a különbség, így a tőke- és kamattörlesztés is kedvezőbb a rögzített időszak utáni átváltást követően.

14. ábra: Árfolyamgát modellezése pesszimista és optimista esetben

Forrás: Saját számítás

A módosított árfolyamgát konstrukciója véleményem szerint reális segítséget biztosíthat a bajban lévő projekthitelek esetében, hiszen ezek a hitelek nagy pénztömegeket képviselnek és a modellemben kiszámított 0,5-3,3%-os elérhető megtakarítás egy több milliárdos projektet esetében jelentős könnyítést jelentene. A megtakarítás összegének átcsoportosításával az üzleti eredmények javítása érhető el.

4.5. Árfolyamgát számvetési szemszögből

A deviza alapú hitelek forintra történő átváltásának hatása mind a vállalatok és a bank könyveiben is megjelenik.

A vállalatok számvitelében a forintra történő átváltás következményeképpen az eredeti hitel árfolyamkockázatára képzett céltartalékot fel lehet oldani, mivel ez a fajta kockázat megszűnik. A céltartalék feloldása egyéb bevétellel szemben történik, hiszen az erre elkülönített pénzüsszeget a vállalkozás más célokra fel tudja használni. Továbbra is a beruházási hitelek között szerepel a hitel és a kamatköltségek is a pénzügyi műveletek ráfordításai között kerülnek elszámolásra, viszont nem realizálódik árfolyamveszteség a jövőben, mely tovább csökkentené a vállalat eredményét.

Hitelintézetek kimutatásaiban - más rendszernek köszönhetően - különbözően jelenik egy deviza alapú hitel forintra váltása. Az átváltás előtti időszakban a könyvekben nyilvántartott értékhez kapcsolódó (nem realizált) árfolyamkülönbségeket minden eszközre és forrásra összevontan külön számlán tartják nyilván. Az átváltás során egy új forint hitel ügylet keletkezik, ami mellett a deviza alapú hitel kivezetésre kerül. A forint hitelt és deviza alapú hitelt (forintértéken) egy technikai számlára vezetik és ezáltal megállapítják a realizált árfolyamkülönbséget. Értékvesztés során a korábbiakban leírt értékvesztés adott devizában feloldásra kerül, de

forintértékben megképzik az újonnan folyósított forinthitelre. Az értékvesztés visszaírható, ha az adós legalább két éven át késedelem nélkül fizeti a havi törlesztőrészeit.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A vállalati szektort jellemző hitelállomány devizában és forintban denominált hitelek között oszlik meg. A két hiteltípus megoszlása változónak bizonyult az elmúlt évtizedben. 2005 és 2006 folyamán a forinthitelek voltak inkább jellemzőek, majd 2008 és 2012 közötti időszakban a devizában denominált hitelek domináltak. 2012 után a vállalati finanszírozás területén újra a forinthitelek térnyerése vált jelentőssé. Fontos megemlíteni, hogy összességében a vállalati szektornak nyújtott hitelek mértéke csökkenő tendenciát mutat az utóbbi években.

2013 júniusától igénybe vehető Növekedési Hitelprogram megfelelő eszköznek bizonyult az állam részéről, hogy a vállalatok hitelből történő finanszírozását megkönnyítse, fenntartsa. A devizahitelek forintra váltása javítja az érintett vállalkozások hitelképességét, és kiszámítható gazdálkodást tesz lehetővé számukra, míg a forinthitelek kiváltása a hitellel már rendelkező vállalkozások finanszírozási költségeit csökkenti. A három pilléresre tervezett intézkedés első két pillére keretében végeztem vizsgálatok egy forint, svájci frank és euró alapú hitellel. A hiteleket különböző kiváltó kondíció mellett teszteltem, különböző árfolyamszinteket és futamidőket alkalmaztam.

Forinthitelek esetében, akár 5 vagy 10 éves futamidő esetén is az eredeti hitelnél kedvezőbb lehetőségeket nyújt a program, 14 – 16 millió Forintos megtakarítás érhető el egy 100 millió Forintos hitel esetén. Svájci frank alapú hitel esetében az optimista árszint mellett 5 évesnél hosszabb időre nem érdemes igénybe venni a programot, mert többletköltséggel jár. Viszont optimista árfolyamszint 5 éves futamidő, pesszimista árfolyamszint 5 és 10 éves futamidő mellett is az eredeti hitel kiváltása javasolt. Euró alapú hitelek tesztelése során optimista, pesszimista 5 és 10 éves futamidő mellett is érdemes kihasználni a program nyújtotta előnyöket, mert költségmegtakarítás realizálható.

A Növekedési Hitelprogram keretében nyújtott kedvezményes jegybanki finanszírozás a KKV-k finanszírozási költségeit csökkenti, illetve lehetővé teszi olyan projektek megvalósítását, melyek elindítását a magas finanszírozási költség eddig akadályozta. A mérséklődő adósságszolgálati terhek miatt lassul a banki hitelállomány minőségének romlása, így a program a hitelintézetek mérlegpozícióján keresztül a hitelezési képességet is javíthatja. A Növekedési Hitelprogram egyik legnagyobb előnye az alacsony kamat, viszont kiemelendő tény, hogy csak a KKV szektor számára elérhető. Hátránya továbbá, hogy a 90 napnál több késedelemmel rendelkező adósokat kizárja a programból.

Projekthitelek kapcsán végzett devizanem és késedelem szerinti vizsgálataim alapján megállapítottam, hogy az ingatlanvásárlási és ingatlanfejlesztési hitelek valamint az egyéb projekthitelek területét jellemzik nagymértékű devizában denominált hitelek és jelentős hányadú nemteljesítő hitelarány. A kiemelt területeken folyósított hitelek közül a 90 napon túl nem fizető

hitelek aránya (belföldre összesen vállalati szektorban folyósított hitelekhez viszonyítva) 24%, azaz minden negyedik hitel nemteljesítő kategóriába tartozik. A vizsgált szektorok hitelei közel 75%-a euróban denominált. Ennek kapcsán vizsgáltam az euró alapú hiteleket egy általam módosított árfolyamgátra alapuló kondíció szerint, különböző árfolyamszintek mellett.

A 90 napnál több késedelemmel rendelkező adósok számára „módosított árfolyamgát” hitellehetőséget dolgoztam ki. Ennek keretében az adósok 2 éves rögzített időszakot vehetnek igénybe, majd a rögzített időszakban felhalmozott tőkekülönbözettel növelt fennálló tőkekülönbözetet forintra váltás után forinthitelként törleszthetik 5 éves futamidővel. Ennél a kondíciónál kisebb megtakarítás érhető el, mint a Növekedési Hitelprogram esetében, mivel ebben az esetben rosszabb adósokról is beszélünk. Az elsődleges cél a törlesztés fenntartása és az esetleges ingatlanfedezet érvényesítésének elkerülése – mivel a mai ingatlanpiacon az árak csökkenő tendenciát mutatnak. Optimista esetet feltételezve a megtakarítás 1 millió Forint alatti, míg pesszimista esetben 5,5 millió Forint lehet. A törlesztőrészlet is havi 63 ezer (optimista), 189 ezer (pesszimista) Forinttal csökkenne az árfolyamgát időszaka alatt. A követő időszakban optimista esetben 70 ezer, pesszimista esetben pedig 108 ezer Forinttal kevesebbet kellene fizetni az eredeti hitel törlesztőrészletéhez képest. Az havi különböző mértékű költségmegtakarítás mellett tovább növeli a vállalat rendelkezésére álló pénzüsségét az árfolyamkockázatra képzett céltartalék feloldásának ténye. Továbbá az árfolyamkockázat megszüntetése a vállalat és a bank esetében is kedvező, hiszen az utóbbi időszakban inkább a pesszimista becslésemben lévő adatok közelítik meg a valós árfolyamokat és jobb egy kevesebb összegű törlesztés, mint egy nem teljesítő hitel. Az árfolyamgát ezen változatát kifejezetten olyan szektoroknak ajánlanám, ahol magas a 90 napot meghaladó késedelemmel rendelkező deviza alapú hitelek aránya. A makrogazdasági helyzet figyelembevételével, esetlegesen időbeli csúsztatással vagy kvótás rendszerben több szektorra is alkalmazható.

A pontos törlesztést követően az adósok jobb adósminősítési kategóriába kerülhetnek a hitelintézetek nyilvántartásában, miszerint 2 év után mérsékelhető vagy megszüntethető az értékvesztés mértéke és a képzett céltartalék, mely bevétellel járna a hitelintézetek számára. Ezen felül egy jobb minőségű portfólió jobb megítélést biztosít, mely olcsóbb finanszírozáshoz vezetne így tőkeerősebbé válna a hitelintézet is.

ÖSSZEFOGLALÁS

A vállalati szektor pénzügyi stabilitását, jövedelmezőségét és növekedési lehetőségeit is jelentősen befolyásolta a külföldi és hazai devizában denominált hitelek törlesztőrészletének megnövekedett mértéke. Dolgozatomban vállalatoknak folyósított forinthitelek jellemzőit hasonlítom össze az euró és svájci frank alapú hitelek jellemzőivel. A realisabb kép elérése érdekében két árfolyamszintet alkalmaztam, egy optimista és egy pesszimista scenárió jelenik meg modellezéseim során. Elemzem továbbá az állam által kínált Növekedés Hitelprogram nyújtotta lehetőségeket 5 és 10 éves futamidők mellett mindhárom konstrukció esetében. Célom, hogy megállapítsam érdemes-e igénybe venni ezt a lehetőséget, és ha igen, akkor milyen futamidő mellett, mekkora megtakarítás realizálható. A projekthitelek állományával és minőségével kiemelten foglalkozom, mivel ennél a hiteltípusnál magas a nem teljesítési ráta. A késedelmes projekthitelek esetében egy módosított árfolyamgát módszert teszteltem, mely egy rögzített időszakot és forintra történő átváltást is magában foglal. Kutatásom további célja, hogy megvizsgáljam az esetleges forinthitelre történő áttérést, a vállalati és banki devizaárfolyamokra képzett tartalékképzés gyakorlatát és ennek hatását a vállalatok és bankok pénzügyi kimutatásaira.

A Növekedési Hitelprogram keretében kiváltott forinthitel törlesztőrészletét tekintve az 5 éves konstrukció esetén havi 16 ezer Ft többletköltséget jelent, viszont a 10 éves konstrukció esetén havi közel fél millió Forint marad a vállalatnál. A 7,5%-os kamatcsökkenés összesen 14-18 milliós költségmegtakarítást jelenthet a vállalkozások számára.

A svájci frank alapú hitel optimista esetében a törlesztett tőke mértéke magasabbnak bizonyul, ha a Növekedési Hitelprogramot igénybe veszi az adós. Törlesztőrészletek mértéke NHP 5 esetén 300 ezer plusz kiadással jár, míg NHP 10 esetén 300 ezer Forint megtakarítással. Pesszimista esettel számolva a tőketörlesztés közel 8 millió Forinttal több a hitelprogram kihagyása esetén. Törlesztőrészlete tekintve 5 éves konstrukció plusz 135 ezer Forint kiadással jár és a 10 éves havi fél milliós megtakarítást prognosztizál. Optimista árfolyamszint mellett 5 évesnél hosszabb kondíciók igénybevétele nem ajánlott többletköltségek miatt, viszont pesszimista árfolyamszint mellett mindenképpen az eredeti hitel kiváltás javasolt.

Euró alapú hitelek tesztelése során optimista, pesszimista 5 és 10 éves futamidő mellett is érdemes kihasználni a program nyújtotta előnyöket, mert jelentős költségmegtakarítás realizálható.

A Növekedési Hitelprogram egyik legnagyobb előnye az alacsony kamat, viszont kiemelendő tény, hogy csak a KKV szektor számára elérhető. Hátránya továbbá, hogy a 90 napnál több késedellel rendelkező adósokat kizárja a programból.

Projekthitelek elemzését devizanem és késedelem szerint végeztem, mivel ezen hiteltípus nagy mennyiségű hitelállományt feltételez, aminek meghatározó része devizában denominált és késedelmük jelentősen rontotta a bankok portfólió-minőségét. Vannak olyan területek, ahol

egyáltalán nincs jelen a devizában denominált hitel (közműfejlesztésnek nem minősülő fejlesztések) és olyan terület is adódik (közlekedés, szállítás fejlesztésére nyújtott hitelek), ahol szinte csak euróban denominált hitelek jellemzőek. Nem minden devizában denominált hitellel rendelkező területet jellemez késedelem, mivel a közlekedés, szállítás fejlesztésre nyújtott hitelek közel egésze euróban denominált és késedelem mentes – valószínűleg azért, mert a gazdasági tevékenységből kifolyólag természetes fedezetet tudtak képezni a hitelekre. Kiemelkedően jelentős a 90 napot meghaladó késedelem állománya a telekommunikációs fejlesztési hitelek esetében, továbbá nagymértékű késedelem halmozódott fel az egyéb projekthitelek; közműfejlesztési hitelek; ingatlanvásárlási és ingatlan fejlesztési hitelek között.

Az ingatlanfejlesztési-, ingatlanvásárlási- és egyéb hitelek elemzése során megállapítottam, hogy a 90 napon túli késedelemmel rendelkező hitelek összesen 446,670 milliárd Ft összegűek, mely a belföldieknek nyújtott hitelek 24%-a, vagyis minden negyedik hitel nem teljesítő, ami nagyon magas arány. Az ingatlanhoz kapcsolódó állomány 73,87%-a euróban denominált. Ebben az állományban is két rész dominál: irodaház, kereskedelmi központ építése (40,69%) és az egyéb ingatlanfejlesztési hitelek (14,28%). Az említett késedelmes hitelek nagy mennyisége okán gondoltam újra az árfolyamgát intézményét és teszteltem az eurós hitelkonstrukciókon különböző árfolyamszintek mellett.

Véleményem szerint az árfolyamgát intézménye a vállalati szektorban sikeres lenne, mivel egy vállalat a csökkentett árfolyamú törlesztés mellett felszabaduló pénzeszközait az árfolyamgát ideje alatt hatékonyan fel tudja használni. A felszabaduló eszközöket akár különböző pénzügyi befektetésekben helyezheti el vagy az üzleti folyamatok fejlesztésébe történő kisebb beruházásra fordíthatja. Bármelyik lehetőség jó döntés, ha az pénzügyileg megalapozott és így a vállalat bevételeit növelheti az árfolyamgát időszaka alatt. Az árfolyamgát végét követően a vállalat befektetéséből, beruházásából származó hasznát a törlesztőrészeket kifizetésére tudja fordítani. A projekthitelek vizsgálatának eredményére alapozva csak az euróban denominált hitelekkel dolgoztam az árfolyamgáttal kapcsolatos számításaim során. Továbbá optimista és pesszimista esetben vizsgáltam az eredeti és az árfolyamgátas konstrukciókat. Ennél a kondíciónál kisebb megtakarítás érhető el, mint a Növekedési Hitelprogram esetében, mivel ebben az esetben rosszabb adósokról is beszélünk. Az elsődleges cél a törlesztés fenntartása és az esetleges ingatlanfedezet érvényesítésének elkerülése – mivel a mai ingatlanpiacon az árak csökkenő tendenciát mutatnak. Optimista esetet feltételezve a megtakarítás 1 millió Forint alatti, míg pesszimista esetben 5,5 millió Forint lehet. A törlesztőrészlet is havi 63 ezer (optimista), 189 ezer (pesszimista) Forinttal csökkenne az árfolyamgát időszaka alatt. A követő időszakban optimista esetben 70 ezer, pesszimista esetben pedig 108 ezer Forinttal kevesebbet kellene fizetni az eredeti hitel törlesztőrészletéhez képest. Az havi különböző mértékű költségmegtakarítás mellett tovább növeli a

vállalat rendelkezésére álló pénzüsszegét az árfolyamkockázatra képzett céltartalék feloldásának ténye. Továbbá az árfolyamkockázat megszüntetése a vállalat és a bank esetében is kedvező, hiszen az utóbbi időszakban inkább a pesszimista becslésemlben lévő adatok közelítik meg a valós árfolyamokat és jobb egy kevesebb összegű törlesztés, mint egy nem teljesítő hitel. Az árfolyamgát ezen változatát kifejezetten olyan szektoroknak ajánlanám, ahol magas a 90 napot meghaladó késedelemmel rendelkező deviza alapú hitelek aránya. A makrogazdasági helyzet figyelembevételével, esetlegesen időbeli csúsztatással vagy kvótás rendszerben több szektorra is alkalmazható.

A növekvő hiteltörlesztési késedelmek és nem teljesítő hitelek kezelése kiemelten fontos, hiszen ha egy hitel végleg „bedől”, akkor a bankok tőkehelyzete is gyengül, mely hatására beszűkül a hitelezés, ami csökkenti a beruházások mértékét és ennek hatására csökken a termelés és alacsonyabb szinten teljesít a gazdaság. A mérséklődő adósságszolgálati terhek miatt lassul a banki hitelállomány minőségének romlása, így a programok a hitelintézetek mérlegpozícióján keresztül a hitelezési képességet is javíthatja.

SZAKIRODALOMI JEGYZÉK

Könyvek és folyóiratok:

ÁCS A. (2011): A likviditás dimenziói. Hitelintézeti szemle. 10. évf. 3. sz. 241-261.p.

BAKONYI Z. – DÉCSY J. – LAUF L. – TASNÁDI M. (2004): Tőke- és pénzpiacok. Bp. PERFEKT Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt., 398.p.

BALÁS T. – NAGY M. (2010): A devizahitelek átváltása forintHITELEKRE. Hitelintézeti szemle. 9. évf. 5. sz., 416-430. p.

A. M. BLOEM – R. FREEMAN (2005): The Treatment of Nonperforming Loans. International Monetary Fund, 15.p.

BOD P.Á. (2008): Bevezetés a pénzügyek és pénzpólitika világába. Bp. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, 195.p.

DÁVID B. - GULYÁS E. - LAMANDA G. - MIZSÁK M. - SZABADOSNÉ NÉMETH Zs. - PÁLÍNKÓ É. - SZABÓ M. - SZÓRÁDI A. (2007): Személyes pénzügyek. Bp., 264.p.

ERDŐS M. – MÉRŐ K. (2010): Pénzügyi közvetítő intézmények. Bp. Akadémiai Kiadó, 290.p.

ERDŐS T. (2010): Forintárfolyam, kamatszint és devizaalpu eladósodás. Közgazdasági Szemle. LVII. évf. október. 847-867.p.

G. H. HEMPEL – D. G. SIMONSON – A. B. COLEMAN (1994): Bank Management: Text and Cases. New York. John Wiley & Sons Inc., 857.p.

KÁLLAY L. (2012): KKV-szektor: versenyképesség, munkahelyteremtés, szerkezetátalakítás. TM 58. sz. műhelytanulmány. Bp. BCE Versenyképesség Kutató Központ, 86.p.

KARDOS B. – MIKLÓSYNÉ ÁCS K. – SIKLÓSI Á. – SISA K. – SZTANÓ I. (2012): Pénzügyi számvitel I. Bp. Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó ZRt., 465.p.

KISGERGELY K. (2009): Mi mozgatta az államok CDS-felárát a pénzügyi turbulencia időszakában?. Bp. MNB Háttér tanulmány I., 2009. november. 4.p.

KONDRÁT ZS. (2012): JelzálogHITELEK (lakás-, valamint jelzálog fedezetű hitelek). Bp. Magyar Bankszövetség. 117-134.p.

KÓNYA J. (2009): A projektfinanszírozás jogi aspektusai. Hitelintézeti szemle. 8. évf. 2. sz., 125-151.p.

KOVÁCS L. szerk. (2012): Hitelintézeti fogalomtár. Magyar Bankszövetség. 200.p.

LENTNER CS. szerk. (2006): Pénzpiacok szabályozása Magyarországon. Bp. Akadémiai Kiadó, 327.p.

MITRÓ M. – FRIDRICH P. (2005): Hitelintézeti számvitel. Bp. Saldo Zrt. 372.p.

Moody's Investors Service (2009): Moody's Rating Symbols & Definitions, Moody's Investors Service, 54.p.

SÁNDORNÉ ÚJ É. (2003): Pénzügyek a gyakorlatban. Pécs. Penta Únió Oktatási Centrum, 347.p.

SCHNEPP Z. (2008): Néhány gondolat a változó kamatozású devizafinanszírozás kockázatairól. Hitelintézeti szemle. 7. évf. 1. sz., 67-90. p.

Standard & Poor's (2009): RatingsDirect,. Standard & Poor's, 18.p.

SZEGŐ G. (2004): Kockázat és szabályozás. Hitelintézeti szemle. 3. évf. 2. sz. 1-31.p.

TÉTÉNYI V. (2001): Pénzügyi és vállalkozás-finanszírozási ismeretek. Bp. Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Részvénytársaság, 547.p.

VARGA L. (2008): A magyar szuverén CDS-szpredek információtartalma. MNB-tanulmányok 78. 30.p.

Jogsabályok:

250/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0000250.KOR

Letöltve: 2014.03.11.

2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300237.TV

Letöltve: 2014.03.08.

2000. évi C. törvény a számvitelről

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0000100.TV

Letöltve: 2014.03.15.

Internetes források:

I1: http://www.princeton.edu/~achaney/tmve/wiki100k/docs/Tertiary_sector_of_the_economy.html

Letöltve: 2014.03.07.

I2: <http://www.tradingeconomics.com/switzerland/interest-rate>

Letöltve: 2014.03.06.

I3: https://www.fitchratings.com/creditdesk/public/ratings_definitions/index.cfm?rd_file=uspf

Letöltve: 2014.03.10.

I4: http://www.portfolio.hu/gazdasag/nem_kapunk_leminositest_az_sp-tol.3.197115.html

Letöltve: 2014.03.28.

I5: <https://www.credit-suisse.com/publications/one/ch/en/onemagazine/service.article.html/article/pwp/en/service/glossary.html>

Letöltve: 2014.03.20.

I6:

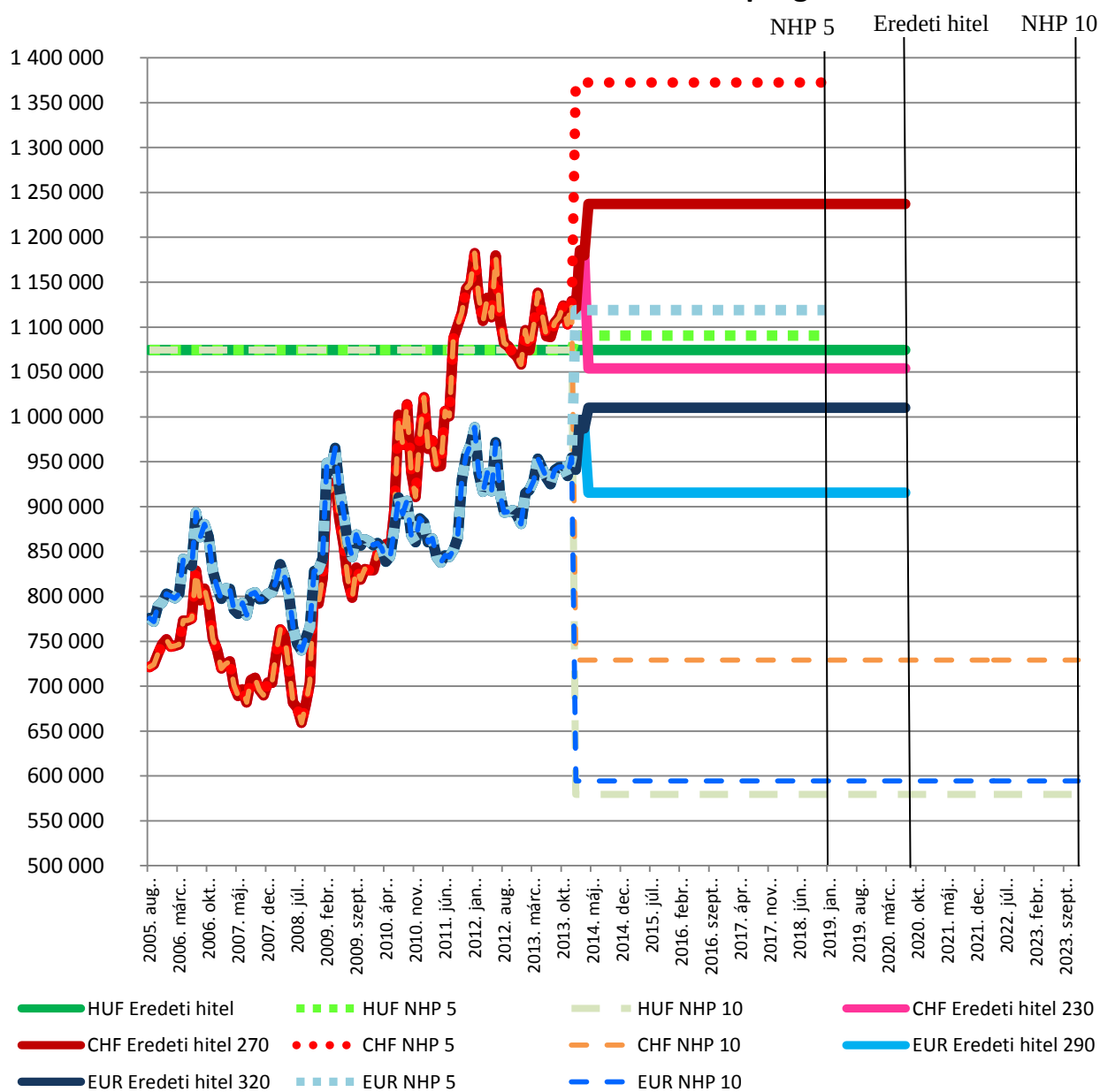
http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Monetaris_politika/NHP/NHP_folyt_termektajekoztato_2014jan1.pdf

Letöltve: 2014.03.17.

MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet

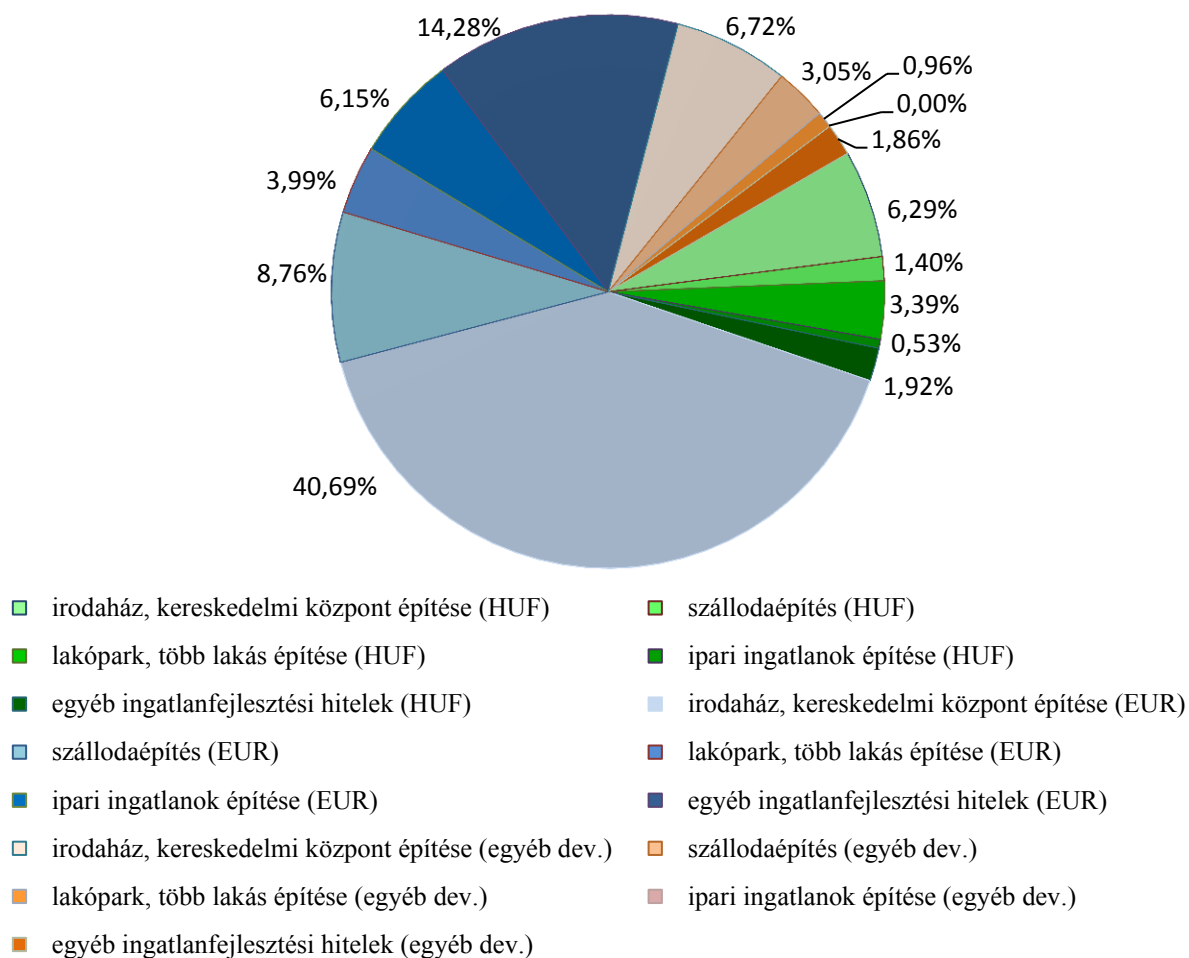
Törlesztőrészletek alakulása Növekedési Hitelprogram esetén

8. ábra: Törlesztőrészletek alakulása Növekedési hitelprogram esetén

Forrás: Saját számítás

Ingatlanokhoz kapcsolódó hitelek részletezése hitelcél és devizanem szerint

12. ábra: Ingatlanokhoz kapcsolódó részletezése hitelcél és devizanem szerint

Forrás: Saját szerkesztés (Adatok: MNB)